

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΣΑΜΟ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ. ΤΟ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Στις 21 Ιουλίου 1852, ο Λεόντιος Κληρίδης, Κύπριος ελληνοδιδάσκαλος, από τη Λευκωσία όπου υπηρετούσε στην Κεντρική Ελληνική Σχολή της πατρίδας του, έστειλε στον τοποτηρητή της Ηγεμονίας Σάμου Γεώργιο Κονεμένο μια πολύ κολακευτική επιστολή, με την οποία του ζητούσε να διορισθεί σε ένα από τα τρία, όπως ανέφερε, Ελληνικά Σχολεία που είχαν ιδρυθεί και λειτουργούσαν στη Σάμο. Ο Κληρίδης δεν επέλεγε τυχαία να έλθει στη Σάμο. Είχε και άλλοτε, προ εξαετίας,¹ υπηρετήσει στη Σάμο, στο Ελληνικό Σχολείο της Χώρας, όπου δίδαξε τα Ελληνικά και άλλα στοιχειώδη «επιστημονικά μαθήματα» και τότε είχε εκτιμηθεί το έργο του από τους Σαμιώτες. Όμως πάνω απ' όλα είχε πληροφορηθεί ότι ο νέος ηγεμόνας φημιζόταν για «το φιλόμουσον και φιλόκαλον». Κι αν πριν από χρόνια υπακούοντας στη φωνή του γενέθλιου τόπου του, της Κύπρου, είχε εγκαταλείψει τη Σάμο για να προσφέρει εκεί τις υπηρεσίες του, τώρα, εν έτει 1852, σοβαροί λόγοι υγείας τον αναγκάζουν να εγκαταλείψει μαζί με την οικογένειά του διά παντός την πατρίδα του. Το «δύσκρατον και νοσηρόν κλίμα» της Λευκωσίας, αυτό που «κατεδαπάνησε» την υγεία όλης της οικογένειάς του τον υποχρεώνει να φύγει από εκεί. Το κλίμα της Σάμου αντίθετα το θεωρεί ευνοϊκό από κάθε άποψη: φυσική, κοινωνική και πολιτική. Ο «ιλαρός ουρανός και ο «γλυκύς αέρας» της, ο «ένθερμος υπέρ των φώτων ζήλος όλων των Σαμίων» αλλά και οι προσπάθειες του Κονεμένου «προς ευδαιμονίαν» των κατοίκων της Σάμου προσείλκυσαν τον ανήσυχο Κληρίδη να διαλέξει τη Σάμο, για να εγκατασταθεί με την οικογένειά του. Ένας επιπλέον λόγος να γίνει αποδεκτή η αίτησή του είναι ότι θα φέρει μαζί του και την κόρη του, η οποία θα μπορέσει να οργανώσει Παρθεναγωγείο διδάσκοντας Ελληνικά, Γαλλικά και άλλα στοιχειώδη μαθήματα. Η κόρη του Σαπφώ καταγίνεται με την ποίηση, πρόκειται μάλιστα να εκδώσει τα ποιήματά της, αλλά θεωρείται και πολύ ικανή δασκάλα.²

¹ Η επιστολή του Κληρίδη εναπόκειται στο Αρχείο Ηγεμονικού Διοικητικού Γραφείου (ΗΔΓ), φάκ. 5/1 «Εκπαιδεύσις εν γένει» του έτους 1852, έγγρ. 184. Σύμφωνα με την επιστολή του υπηρέτησε ως ελληνοδιδάσκαλος στη Σάμο πρό του 1846.

² Πρόκειται για την Σαπφώ Κληρίδη η οποία είναι γνωστή ως Λεοντιάς και η οποία οργάνωσε και διηύθυνε το πρώτο Παρθεναγωγείο της Σάμου. Η Σαπφώ γεννημένη στην Κωνσταντινούπολη το 1830 παντρεύτηκε στη Σάμο το 1856 τον Κωνσταντινουπολίτη έμπορο και λόγιο Κωνσταντίνο Καλβοκορέση. Λίγο αργότερα το 1861 συνέταξε τον «Κανονισμό των Παρθεναγωγείων της Ηγεμονίας». ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο Διαταγμάτων 1856-1863, Επίσης Ληξιαρχικά Βιβλία Λιμένος Βαθέος του έτους 1856

Η εκπαίδευση της Σάμου, αν και είχαν περάσει 16 χρόνια από την εγκατάσταση της ηγεμονικής διοίκησης, δεν βρισκόταν σε καλή κατάσταση. Οργανώθηκε περισσότερο συστηματικά και στέρεα από τον Γεώργιο Κονεμένο το 1852. Το ίδιο συνέβη και με τις άλλες υπηρεσίες της Ηγεμονίας. Ωστόσο, τόσο από την επιστολή Κληρίδη όσο και από άλλες πληροφορίες γνωρίζουμε ότι μερικά ελληνικά ή αλληλοδιδασκτικά σχολεία λειτουργούσαν στο νησί κατά τη δεκαετία 1840-1850, με τη φροντίδα κυρίως των πολιτών και πρόγραμμα με ευθύνη των δασκάλων τους οποίους εκείνοι προσλάμβαναν. Για παράδειγμα, στο Νέο Καρλόβασι, από το 1847, ήταν σχολάρχης ο Ιωάννης Λεκάτης στην εκεί Ελληνική Σχολή.³ Η δουλειά που έκανε στο σχολείο του πρέπει να ήταν πολύ καλή, διότι οι μαθητές και οι γονείς τους ήταν άκρως ευχαριστημένοι μαζί του και τον είδαν όχι ως μισθωτό δάσκαλο, αλλά ως αδελφό και πατέρα. Δίδασκε ελληνικά μαθήματα, Ιταλικά και Γαλλικά, Επιτομή Φυσικής, Αριθμητική και Γεωγραφία. Ο μισθός του ήταν αρκετά καλός φτάνοντας τα 500 γρόσια κατά μήνα, ενώ οι μαθητές του ήταν περί τους εκατόν δεκαπέντε.

Η μεταρρύθμιση Κονεμένου.

Προ του 1851⁴, πριν δηλαδή από το διορισμό του Γεωργίου Κονεμένου ως τοποτηρητή της Ηγεμονίας, κάθε απόπειρα για την οργάνωση της εκπαίδευσης ήταν αποσπασματική και ατελέσφορη. Ακόμα και όταν το 1843 η Γενική Συνέλευση ψήφισε τον «Οργανικόν Κανονισμόν της Εκπαιδευσεως»,⁵ σύμφωνα με τον οποίο

³ Ο Λεκάτης αναφέρει ότι πριν προσκληθεί να προεδρεύσει στη Συνέλευση του 1849 ήταν σχολάρχης «εις την κατά το Ν. Καρλοβάσιον Ελληνικήν Σχολήν, όπου ως αληθινόν μισθόν μου ελογιζόμενη την πρόδον των μαθητών μου νέων οξυνόντων της πατρίδος μου και οργώντων περί τας Μούσας, των οποίων ο αριθμός είχε φθάσει μέχρι των εκατόν δεκαπέντε (με δάκρυα το λέγω!) και ήμην άκρως ευχαριστημένος ως συναισθανόμενος ότι συντελώ εις το αληθινόν συμφέρον της πατρίδος μου και οι μαθηταί μου και οι γονείς των εν γένει προς εμέ ευγνώμονες, ως ευρόντες εν εμοί όχι διδάσκαλον μισθωτόν, αλλά πατέρα και αδελφόν, κρίζοντα προτρεπτικώς μετ' ευχών καθ' ημέραν, ότι τότε ήθελα αποθάνει ευχαριστημένος όταν ήθελα καταντήσει ο αμαθέστερος όλων των μαθητών μου και άλλως ήμην και οικονομικώς ευχαριστημένος διότι εκτός των πεντακοσίων γροσίων τα οποία κατά μήνα απο της πατρίδος ελάμβανον, είχα εν αφθονία και όλα τα προς ζωάρκειαν εμού και της οικογενείας μου από τους γονείς των μαθητών ευγνωμονούντας και δικαίως (ας μου συγχωρηθεί και να περιαιτολογήσω) Βλ. ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο Γενικών Συνελεύσεων, φάκ. 1855, έγγρ. 39. Για την ίδρυση της Ελληνικής Σχολής Καρλοβάσου βλ. Βαγγέλης Δημητριάδης, «Η σχολή Καρλοβάσου και ο πρώτος σχολάρχης Ιάκωβος Σφίγκας», *Ο Γ. Κλεάνθης και η εποχή του, Πρακτικά συνεδρίου*, Σάμος 1991, σ. 157-168

⁴ Για την εκπαίδευση στα χρόνια της επανάστασης μέχρι την αρχή της Ηγεμονίας βλ. Χ. Λάνδρος, «Η εκπαίδευση στη Σάμο κατά την Καποδιστριακή περίοδο (1828-1830) Η κρίση του 1829», *Ο Γ. Κλεάνθης και η εποχή του, Πρακτικά συνεδρίου*, Σάμος 1991, σ. 171-190. Για την εκπαίδευση στη Σάμο γενικά βλ. Παύλος Διακογιάννης, *Η παιδεία στη Σάμο από την τουρκοκρατία μέχρι σήμερα*, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, Αθήνα, χ.χ., σ. 22-40

⁵ ΓΑΚ Σάμου, Πρακτικά Γενικής Συνελεύσεως 1843, φ. 68-71. Ας σημειωθεί ότι μερικά χρόνια αργότερα, το 1847, έγιναν κάποιες πιο φιλότιμες προσπάθειες να λειτουργήσουν σχολεία να

ιδρύνονταν τέσσερα Ελληνικά Σχολεία και διάφορα Αλληλοδιδασκτικά, τα σχολεία αυτά λειτουργούσαν περιστασιακά. Και τούτο, διότι η ηγεμονική διοίκηση παρόλο που είχε ιδρύσει Ταμείον Εκπαιδευσεως δεν διέθετε τα αναγκαία χρήματα για την ίδρυση και λειτουργία σχολείων, δαπανώντας τα σε άλλα έργα που θεωρούσε πιο σημαντικά. Επίσης οι τοπικοί παράγοντες, πέραν των ρητορικών διακηρύξεων περί «φωτισμού της νεολαίας» δεν έπραξαν τίποτε για την εξεύρεση πόρων και δασκάλων. Αλλά και η τοπική κοινωνία, στη συντριπτική της πλειοψηφία αγροτική, δεν είχε κατανοήσει τη μεγάλη σπουδαιότητα της παιδείας. Έτσι οι μεγαλόστομες διακηρύξεις για «διακαή πόθο φωτισμού των νέων» ήταν περισσότερο ευχή, παρά πραγματική επιθυμία να οργανωθούν σχολεία. Επιπλέον οι δάσκαλοι που γνώριζαν τη νέα μέθοδο της αλληλοδιδασκτικής⁶ ήταν ελάχιστοι.

Τα εκπαιδευτικά πράγματα άλλαξαν με τον Γεώργιο Κονεμένο, ο οποίος υλοποιώντας απόφαση της Συνέλευσης ίδρυσε το 1851 (σχολ. έτος 1851 -1852) εικοσιδύο αλληλοδιδασκτικά για τη στοιχειώδη εκπαίδευση και τέσσερα ελληνικά σχολεία για τη μέση.⁷ Παράλληλα ζήτησε να προσληφθούν δάσκαλοι κατόπιν εξετάσεων. Παρά τις όποιες αδυναμίες η «μεταρρύθμιση» του Κονεμένου είχε θετικό αποτέλεσμα και ένας πολύ αξιόλογος αριθμός μαθητών άρχισε να φοιτά στα σχολεία.⁸ Ο στόχος της εκπαίδευσης αυτή την εποχή ήταν καθαρά σωφρονιστικός με ιδιαίτερη έμφαση στην ηθική και χριστιανική διαπαιδαγώγηση, στο σεβασμό της ιεραρχικής δομής της κοινωνίας και στην αναπαραγωγή της. Ενιαίο πρόγραμμα για όλα τα σχολεία δεν υπήρχε, ο κάθε δάσκαλος κανόνιζε το πρόγραμμά του,⁹ ενώ οι ελληνοδιδάσκαλοι που είχαν να αντιμετωπίσουν μεγαλύτερα παιδιά συνέταξαν εγκαίρως και εσωτερικό κανονισμό για το σχολείο τους.

Ελληνικά Σχολεία: προγράμματα και εσωτερικοί κανονισμοί

Τα τέσσερα Ελληνικά Σχολεία, ένα για κάθε τμήμα της Σάμου, ως σχολεία μέσης εκπαίδευσης προσείλκυσαν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον της διοίκησης, που μερίμνησε

κατσκευασθούν κτίρια, και να βρεθούν δάσκαλοι. Το παράδειγμα του σχολάρχη Ιωάννη Λεκάτη δεν ήταν το μοναδικό.

⁶ Λυδία Παπαδάκη, *Η αλληλοδιδασκτική μέθοδος διδασκαλίας στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα*, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1992

⁷ Εκτός από τα αλληλοδιδασκτικά, συνέχισαν να λειτουργούν σε ορισμένες περιοχές και τα Κοινά σχολεία, όπου διδάσκονταν τα «κοινά» λεγόμενα γράμματα. ΓΑΚ Σάμου Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 84

⁸ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο Γενικών Συνελεύσεων, Πρακτικά των ετών 1851-1854. Παύλος Διακογιάννης, *ό.π.* σ. 141-167

⁹ Στα Αλληλοδιδασκτικά που συνήθως οι μαθητές διαιρούνταν σε οκτώ επίπεδα («κλάσεις») τα βασικά μαθήματα ήταν Ανάγνωση, Γραφή, Αριθμητική και Ιερά Κατήχησις.

εγκαίρως για κτίρια, εξοπλισμό και δασκάλους. Σ' αυτά διορίστηκαν δάσκαλοι με τα περισσότερα προσόντα και με καλό σχετικά μισθό.

Στο Μαραθόκαμπο διορίστηκε ο Γεράσιμος Ραζής που είχε σπουδάσει στη Ζωσιμαία Σχολή Ιωαννίνων. Στο Νέο Καρλόβασι ο Κωνσταντίνος Γεωργιάδης από τον Παγώνδα,. Αυτός διέθετε απολυτήριο Γυμνασίου Αθηνών και αποδεικτικό φοιτήσεως επί ένα έτος στη Φιλοσοφική Σχολή «του Πανεπιστημίου του Όθωνος». Στο Ελληνικό Σχολείο Χώρας, που όμως στεγαζόταν στους Μυτιληνιούς, διορίστηκε ο Εμμαν. Μαρουδής, ο οποίος καταγόταν από τη Σκόπελο, είχε τελειώσει το Γυμνάσιο Σύρου και εν συνεχεία είχε φοιτήσει στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Είχε δώσει εξετάσεις στην αρμόδια Επιτροπή του Υπουργείου Παιδείας και ήταν ο μόνος που είχε αναγνωρισθεί επίσημα ως ελληνοδιδάσκαλος. Ερχόμενος στη Σάμο προσκόμιζε και δυο συστατικές επιστολές από τον Ιωάννη Σφοίνη και τον μητροπολίτη Αλέξανδρο Λυκούργο. Στο Ελληνικό Λιμένος Βαθέος που θεωρούνταν και το Κεντρικό Σχολείο της Σάμου διορίστηκε αρχικά ο Μανουήλ Προβαταρίδης¹⁰ και στη συνέχεια ο Λεόντιος Κληρίδης.¹¹

Ελληνικά σχολεία είχαν λειτουργήσει στη Σάμο και κατά την καποδιστριακή περίοδο.¹² Στο ελεύθερο ελληνικό κράτος υπήρχε μια αρκετά καλή οργάνωση των σχολείων ήδη από το 1833. Σύμφωνα με διάταγμα του 1836 «Περί κανονισμού των ελληνικών σχολείων και γυμνασίων», το τριτάξιο Ελληνικό αποτελούσε τον πρώτο κύκλο της Μέσης Εκπαίδευσης, ενώ στον δεύτερο κύκλο ανήκε το τετρατάξιο «Γυμνάσιον», όταν ήταν πλήρες. Σκοπός των Ελληνικών σχολείων ήταν να προετοιμάζουν τους μαθητές για τα γυμνάσια, αλλά συγχρόνως η εκπαίδευσή τους να αποτελεί «και αυθύπαρκτον τι όλον», να είναι μια πρώτη βάση «επιστημονικής μορφώσεως», αλλά να δίνει και εφόδια για τον κοινωνικό βίο. Ο σκοπός του Γυμνασίου ήταν η περαιτέρω εκπαίδευση και η προετοιμασία για την εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο. Στο Ελληνικό γραφόταν ένας μαθητής που είχε τελειώσει το τετρατάξιο δημοτικό.¹³

Στη Σάμο δεν υπήρξε ο ανωτέρω σαφής προσδιορισμός για τα Ελληνικά σχολεία.

Από τα προγράμματα των Ελληνικών της Σάμου διαπιστώνεται ο θεωρητικός

¹⁰ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 30

¹¹ Ο Λεόντιος Κληρίδης διορίστηκε στο Ελληνικό σχολείο Βαθέος με μισθό 500 γρόσια ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 184

¹² Χ. Λάνδρος, «Η εκπαίδευση στη Σάμο κατά την καποδιστριακή περίοδο ...», ό.π.

¹³ Δανιέλ Αντωνίου, *Τα Προγράμματα της Μέσης Εκπαίδευσης (1833-1929)*, τόμ. Πρώτος, ΙΑΕΝ/ΓΓΝΓ, Αθήνα 1987, σ. 13-15

χαρακτήρας τους και ο σταθερός προσανατολισμός τους προς την αρχαιομάθεια και τις γραμματικοσυντακτικές γνώσεις¹⁴. Οι μαθητές διδάσκονταν πολλές ώρες αρχαία ελληνικά κείμενα, Γραμματική και Συντακτικό κάθε μέρα πλην Κυριακής, και λιγότερες, δυο ή τρεις την εβδομάδα, Αριθμητική, Γεωγραφία και Ελληνική Ιστορία, Ιερά Κατήχηση και Γαλλικά, όπου βέβαια υπηρετούσε γλωσσομαθής δάσκαλος. Οι διδασκόμενοι αρχαίοι συγγραφείς διέφεραν κατά σχολείο. Στον Λιμένα Βαθέος οι μαθητές διδάσκονταν *Κύρου παιδεία* του Ξενοφώντος και *Πανηγυρικό* του Ισοκράτους. Στη Χώρα και στο Καρλόβασι *Χρηστομάθεια* και *Επιτάφιο* του Λυσία, στον Μαραθόκαμπο Δημοσθένη και Ισοκράτη, στους Βουρλιώτες *Νεκρικούς διαλόγους* του Λουκιανού, *Κύρου Ανάβαση*, *Απομνημονεύματα* και *Οικονομικό* του Ξενοφώντα¹⁵

Οι ηλικίες των μαθητών που φοιτούσαν στα πρώτα Ελληνικά σχολεία παρουσίαζαν μεγάλες διακυμάνσεις, γεγονός που επηρέαζε τόσο την αντιληπτική τους ικανότητα όσο και τη συμπεριφορά τους. Οι ηλικίες τους κυμαίνονταν από 12 έως και 22 ετών.¹⁶ Σχεδόν όλοι οι σχολάρχες των Ελληνικών συνέταζαν και υπέβαλαν στον ηγεμόνα για έγκριση εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του σχολείου τους, αποσκοπώντας να δώσουν «ρυθμόν και τάξιν», όπως υποστήριζαν, να υποτάξουν τους ατίθασους, να τους συμμορφώσουν, και να κάμουν το σχολείο σεβαστό στους μαθητές και τους πολίτες.¹⁷ Ο σωφρονιστικός χαρακτήρας του σχολείου ήταν εμφανής.

Οι κανονισμοί αφορούσαν κυρίως τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των μαθητών και λιγότερο των γονέων και των δασκάλων. Οι τελευταίοι όφειλαν μόνον να τηρούν το πρόγραμμά τους. Οι γονείς να παροτρύνουν τα παιδιά τους, ώστε να φοιτούν στο σχολείο και να είναι πειθαρχικά και υπάκουα. Για τους μαθητές όμως οι κανονισμοί περιελάμβαναν ένα αρκετά αυστηρό πλέγμα υποχρεώσεων, περιορισμών και απαγορεύσεων, που υποδηλώνουν συνάμα καταδικαστέες από την κοινωνία της εποχής συνήθειες της νεολαίας και συμπεριφορές, αλλά και προσδοκώμενες στάσεις

¹⁴ Το 1856 ο υπουργός παιδείας της Ελλάδας Χ. Χριστόπουλος στην έκθεσή του προς τον βασιλέα υπογράμμιζε ότι «Τα Ελληνικά Σχολεία και τα Γυμνάσια, όπως εισίν οργανισμένα παρ' ημίν, αποβλέπουσι κυρίως εις την γραμματολογίαν ήτοι την σπουδήν των αρχαίων γλωσσών...», Δ. Αντωνίου, ό.π., σ. 16

¹⁵ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 38, 97, 100. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ελληνοδιδάσκαλοι υπέβαλλαν πρόγραμμα μαθημάτων για κάθε εξάμηνο και ότι η ύλη των μαθημάτων άλλαζε κάθε χρόνο. Τα κείμενα των αρχαίων ελληνικών κατά τα αμέσως επόμενα σχολικά έτη (1853-54, 1854-55) περιελάμβαναν Θουκυδίδη, Πλούταρχο, Αιλιανό, Αισχίνη, Γνωμικά Αισώπου, *Χαρακτήρες* Θεοφράστου, Στράβωνα κ.ά. Το Ελληνικό Σχολείο Βουρλιωτών ιδρύθηκε με απόφαση της Γ.Σ. 1852. ΓΑΚ, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 99. Το 1854 ιδρύθηκε Ελληνικό και στον Παγώνδα. Συνολικά λοιπόν το 1855 λειτουργούσαν έξι Ελληνικά σχολεία στη Σάμο.

¹⁶ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο Βουλής, φάκ. 1853 «Εκπαιδευτικά».

¹⁷ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 37, 64, 117, 5/1 1853, έγγρ. 159β.

και δράσεις. Πιο συγκεκριμένα οι κανονισμοί των σχολείων απαιτούσαν από τους μαθητές: να σέβονται γονείς, δασκάλους, ιερό κλήρο, αρχές και κάθε μεγαλύτερο «εν παντί καιρώ και τόπω». Να φοιτούν τακτικά, να είναι επιμελείς, να μελετούν τα μαθήματά τους και να συχνάζουν στις εκκλησίες κατά τις εορτάσιμες ημέρες. Να μην αυθαδιάζουν, αλλά να έχουν «συμπεριφοράν και διαγωγήν κόσμιον και αυστηράν ηθικήν». Οι απαγορεύσεις αφορούσαν την εικόνα και συμπεριφορά των μαθητών εντός και εκτός του σχολείου.

Μέσα στο σχολείο απαγορευόταν οι μαθητές να προξενούν θορύβους, «σχήματα άσεμνα και γελοία, νεύματα, χειρονομίας, χειροκροτήσεις, ποδοκροτήσεις και γέλωτας».¹⁸ Επίσης κάθε μαθητής απαγορευόταν να «ατιμάζη, λοιδορή, σκώπη, τύπη, βλάβη άλλον τινά συμμαθητήν του ή μη».¹⁹ Κι αν κάποιος μετά τις νουθεσίες του δασκάλου ή την ανάλογη ποινή συνέχιζε την ίδια συμπεριφορά, τότε θα αποβαλλόταν από το σχολείο. Έξω από το σχολείο απαγορευόταν οι μαθητές να συχνάζουν σε καπηλειά και σε οινοπωλεία. Οφείλαν να απέχουν από φαγοπότια και «χαρτοπαίγνια» στα καφενεία, να μην καπνίζουν «τα λεγόμενα τζιγαρίδια ή γουργολίδια (ναργκελέδες), να μην περιφέρονται στους δρόμους παίζοντας και να μη συναναστρέφονται με «ατάκτους, κακοήθεις και διεφθαρμένους νέους». Όλες λοιπόν οι απαγορεύσεις, οι οποίες με σαφήνεια περιγράφονταν στους κανονισμούς, στόχευαν στην καλλιέργεια ήθους «σεμνού και εναρέτου» αποδεκτού και επιβεβλημένου για μια ευνομούμενη και ιεραρχημένη πολιτεία.

Η «προαγωγή» του Ελληνικού Σχολείου Λιμένος Βαθέος. Το Πυθαγόρειο Γυμνάσιο

Από την πρώτη σχολική χρονιά που άρχισαν να λειτουργούν τα Ελληνικά Σχολεία και πριν ακόμη μεταφερθεί οριστικά η πρωτεύουσα της Ηγεμονίας από τη Χώρα στον Λιμένα Βαθέος, διατυπωνόταν η άποψη ότι το Ελληνικό του Λιμένος Βαθέος «επέχει θέσιν» κεντρικού σχολείου. Ο ηγεμόνας Ιωάννης Γκίκας και οι πληρεξούσιοι της Γενικής Συνέλευσης, θέλησαν να προσδώσουν μεγαλύτερο κύρος και αίγλη στην πρωτεύουσα του νησιού, στο Λ. Βαθέος όπου μεταφέρθηκε οριστικά το διοικητικό κέντρο της Ηγεμονίας Σάμου από τα μέσα του 1854. Η ηγεμονική διοίκηση μαζί με τις άλλες αρχές που την περιέβαλλαν θα ήθελε να λειτουργεί κοντά της και ένα ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Έτσι, ο ηγεμόνας Ιωάννης Γκίκας στον εναρκτήριο

¹⁸ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1852, έγγρ. 64

¹⁹ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1853, έγγρ. 159β

λόγο του προς την Γενική Συνέλευση, στις 9 Μαρτίου 1855 μεταξύ άλλων ανέφερε ότι ένα από τα σπουδαιότερα ζητήματα του τόπου που είλκυσαν την προσοχή του ήταν η βελτίωση των σχολείων, επειδή «αυτά μέλλουν να χρησιμεύσωσι εις τον φωτισμόν και εις την μόρφωσιν των ηθών των τέκνων εις ηλικίαν καθ' ην αι καλαί εντυπώσεις ούσαι επιδεκτικαί καθίστανται διαρκείς». Τα μέσα που θα μπορούσε να προσφέρει η Ηγεμονία θα ήταν αρκετά για να διατηρηθεί ένα Λύκειο. Όπως τόνισε στον λόγο του, ήδη από τον Οκτώβριο του 1854, στο Ελληνικό Σχολείο Βαθέος είχαν εισαχθεί τα μαθήματα της Γαλλικής και Ιταλικής Γλώσσας και της Ναυτικής επιστήμης, ενώ παράλληλα είχε συγκροτηθεί μια επιτροπή για να εισηγηθεί βελτιώσεις στην εκπαίδευση, στα μαθήματα και τους τρόπους διδασκαλίας.²⁰ Η ίδια επιτροπή (εφορία) ασχολείται με την εξεύρεση ικανών δασκάλων για να διδάξουν Ιστορία και Μαθηματικές επιστήμες.²¹ Ο χαρακτήρας του ανώτερου σχολείου που πρότεινε ο ηγεμόνας ήταν πιο πρακτικός από αυτόν των Ελληνικών που ήδη λειτουργούσαν. Η Γενική Συνέλευση δεν πήρε θέση επί της ουσίας, αλλά εξέφρασε την ευχή γενικά και αόριστα να βελτιωθούν τα εκπαιδευτικά πράγματα και η Γενική Εφορία των σχολείων να βρει δασκάλους ικανούς και να αντικαταστήσει όσους δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους.

Την 1^η Σεπτεμβρίου 1855 ο Γίκας προχώρησε πιο αποφασιστικά στην αναβάθμιση του Ελληνικού Σχολείου Λιμένος Βαθέος, σύμφωνα με όσα είχε προτείνει στον λόγο του, δημοσιεύοντας το διάταγμα 45 «Περί συστάσεως Γυμνασίου». Η αναγκαιότητα ίδρυσης ενός ανώτερου εκπαιδευτικού ιδρύματος στην έδρα της Ηγεμονίας υπαγορευόταν από κοινωνικούς, οικονομικούς και πνευματικούς λόγους. Οι νεαροί Σαμιώτες τελειώνοντας κάποιο Ελληνικό της πατρίδας τους δεν είχαν τη δυνατότητα να προχωρήσουν και να τελειοποιήσουν τις γνώσεις τους, ενώ αρκετοί γονείς που διέθεταν τα οικονομικά μέσα αναγκάζονταν να αποστέλλουν τα παιδιά τους στην αλλοδαπή «υπό το βάρος αδρών εξόδων». Όσοι όμως δεν είχαν τα υλικά μέσα, «καίτοι φλεγόμενοι υπό του ιερού της εκμαθήσεως πυρός», ήσαν καταδικασμένοι να μένουν «εν τω σκότει της αμαθείας» στη Σάμο. Επομένως χρειαζόταν η ίδρυση ενός Γυμνασίου, ως κεντρικού σχολείου, για να ικανοποιήσει αυτή την επιθυμία και την ανάγκη μεγαλύτερης μόρφωσης από αυτήν που παρείχαν τα Ελληνικά Σχολεία. Έτσι,

²⁰ Η επιτροπή απαρτίστηκε από τον Ηγεμόνα ως πρόεδρο, και μέλη ένα βουλευτή, τον αρχιερατικό επίτροπο και δυο λογίους τους Α. Πανά και Α. Ανδρεάδη. ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο Διαταγμάτων, Διάταγμα 1 του 1855 «Περί συστάσεως μιάς Γενικής Εφορείας εφ' όλων των Σχολείων της Νήσου»

²¹ ΓΑΚ Σάμου, Πρακτικά Γ. Σ. 1855, σ. 16

το Ελληνικό Σχολείο Βαθέος ονομάστηκε «Πυθαγόρειον Γυμνάσιον» προς τιμήν του αρχαίου Σαμίου φιλοσόφου και μαθηματικού Πυθαγόρα.

Εν τω Λιμένι Βαθέος όπου η έδρα της Ηγεμονίας, συσταίνεται Γυμνάσιον, προαγομένου βαθμηδόν ως τοιούτου, προϊόντος του χρόνου, συμφώνως με την προαγωγήν των μαθητών και τα υλικά μέσα, του μέχρι τούδε υπάρχοντος ενταύθα Ελλην. Σχολείου· θέλει δε φέρει την επωνυμίαν «ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ» ή «ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ» προς τιμήν και μνήμην του υπ' αυτό τ' όνομα αρχαίου της Νήσου Φιλοσόφου.²²

Το Γυμνάσιο άρχισε να λειτουργεί από τις 5 Σεπτεμβρίου 1855 με τρεις δασκάλους και τρεις τάξεις. Ο Λεόντιος Κληρίδης επί των Ελληνικών, ο Γεράσιμος Μ. Ραζής επί των Μαθηματικών, της Γεωγραφίας και της Ιστορίας και ο Ι. Ρωμάνος (G. Romano) επί της Γαλλικής και Ιταλικής. Ο τελευταίος δίδασκε ήδη τις ξένες γλώσσες στο Ελληνικό Βαθέος από το σχολικό έτος 1854.²³ Ο Γεράσιμος Ραζής υπηρετούσε ως σχολάρχης στο Ελληνικό Μαραθοκάμπου από τις αρχές του 1852 και ήταν εγνωσμένων ικανοτήτων όπως φαινόταν και από τα προγράμματα που υπέβαλλε κάθε εξάμηνο στην ηγεμονική διοίκηση. Ο Κληρίδης, διευθυντής του μέχρι πρότινος Ελληνικού Βαθέος, ήταν ήδη γνωστός στην πρωτεύουσα για την αρχαιομάθειά του. Ήταν μάλιστα αυτός που πρότεινε στον δήμαρχο Λιμένος Βαθέος να διατεθούν 1000 γρόσια για τον καταρτισμό σχολικής βιβλιοθήκης με την αγορά βιβλίων, όπως το τρίτομο Ελληνικό Λεξικό του Γαζή, τη Γραμματική του Κούμα, τα Άπαντα του Ισοκράτη, του Δημοσθένη, του Πλάτωνα, του Θουκυδίδη και των τραγικών Αισχύλου, Σοφοκλή και Ευριπίδη, τους Παράλληλους Βίους του Πλουτάρχου, την Ιλιάδα και Οδύσσεια του Ομήρου, το Σύνταγμα Φιλοσοφίας του Κούμα και άλλα. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στο ελληνικό κράτος τα πλήρη γυμνάσια ήταν τετρατάξια και εισάγονταν σ' αυτά οι απόφοιτοι των Ελληνικών σχολείων ύστερα από εξετάσεις. Στη Σάμο η ίδρυση Γυμνασίου δεν συνοδεύτηκε από μια καλή προπαρασκευή και οργάνωση που θα καθιστούσε το κεντρικό εκπαιδευτήριο αντάξιο του ονόματός του. Παρόλο που διορίστηκαν οι καλύτεροι από τους υπηρετούντες ελληνοδιδασκάλους στο Γυμνάσιο, το πρώτο σχολικό έτος φαίνεται ότι δεν λειτούργησε κατά τις προσδοκίες της διοίκησης και της Γενικής Εφορίας των σχολείων. Πιθανόν μεταξύ των δύο ελληνοδιδασκάλων Κληρίδη και Ραζή να υπήρξαν διαφορετικές απόψεις ως

²² ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο Διαταγμάτων, Διάταγμα 45 του 1855, «Περί συστάσεως γυμνασίου» και Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1855, έγγρ. 22 (όπου ΕΜφ με το ιδρυτικό διάταγμα του Γυμνασίου)

²³ ΓΑΚ Σάμου, Διάταγμα 47 του 1854, «Περί διορισμού του Ρωμάνου ως διδασκάλου της Γαλλικής και Ιταλικής Γλώσσας και της Ναυτικής Επιστήμης».

προς την οργάνωση του προγράμματος, διότι, ενώ συνήθως οι διευθύνοντες τα Ελληνικά σχολεία υπέβαλλαν προς έγκριση το πρόγραμμα των μαθημάτων που επρόκειτο να διδαχθούν σε κάθε εξάμηνο, οι πρώτοι «παρά τω Γυμνασίω διδάσκαλοι» δεν υπέβαλλαν κάτι τέτοιο, προφανώς επειδή δεν είχαν καταφέρει να υπερβούν την ισχύουσα πραγματικότητα του Ελληνικού και να παρουσιάσουν πρόγραμμα Γυμνασίου .

Στα μέσα της σχολικής χρονιάς όμως Κληρίδης και Ραζής έστειλαν στον ηγεμόνα χωριστά καταλόγους των μαθητών τους ανά τάξεις με τις βαθμολογίες τους.²⁴ Από τους καταλόγους αυτούς διαπιστώνουμε ότι ο Κληρίδης καταγράφει 85 μαθητές (58 στην Α΄ τάξη, 22 στη Β΄ και 4 στην Ε΄) ενώ ο Ραζής 76 (50 στην Α΄, 23 στη Β΄ και 3 στην Ε΄). Ο χαρακτηρισμός της τελευταίας τάξης ως τάξης Ε΄ δεν διευκρινίζεται σε κανένα από τα έγγραφα που αφορούν το Γυμνάσιο κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας του.²⁵ Οι βαθμολογίες του Κληρίδη αναφέρονται στα διδασκόμενα από αυτόν «Ελληνικά μαθήματα γενικώς». Ο Ραζής σημειώνει ότι έχει βαθμολογήσει διδάσκοντας τα εξής μαθήματα: στην Α΄ τάξη Αρχαία Ιστορία, Αρχαία Γεωγραφία και Ιστορία, στη Β΄ τάξη: Ελληνική ιστορία, Αριθμητική και Γεωγραφία Νεωτέρα και στην Ε΄ τάξη Γεωμετρία του Λεγένδρου,²⁶ όλα «διδις της εβδομάδος». Επομένως αυτά ήταν τα διδασκόμενα μαθήματα στο Πυθαγόρειο Γυμνάσιο κατά το σχολικό έτος 1855-56, μαζί με τα Ιταλικά και τα Γαλλικά που διδάσκονταν από τον G. Romano. Στην πράξη, λοιπόν, το Γυμνάσιο δεν ξεπέρασε τα δεδομένα και τις επιδόσεις του πρώην Ελληνικού.

Η Εφορεία των Σχολείων στο τέλος του έτους βάσει της έκθεσης της εξεταστικής επιτροπής που διενήργησε τις εξετάσεις²⁷ διαπίστωσε ότι το αποτέλεσμα δεν ήταν καθόλου ευχάριστο και «μεθ' ώριμον σκέψιν απεφήνατο κοινή τη ψήφω την μεταρρύθμισιν εν γένει του προσωπικού του Γυμνασίου αυτού δι' άλλων ικανωτέρων προσώπων δυναμένων να παρέξωσιν την επιθυμητήν ανάπτυξιν και πρόοδον των μαθητιώντων».²⁸ Την ίδια μέρα που η Εφορία πήρε την απόφαση να αντικαταστήσει

²⁴ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, έγγρ. 11, 13

²⁵ Για το πρώτο έτος λειτουργίας του Γυμνασίου δεν έχουν διασωθεί πολλά έγγραφα. Το αρχείο του Γυμνασίου αρχίζει από το 1858.

²⁶ Λέγενδρος Αδριανός – Μαρία (Legeandre). Διαπρεπής Γάλλος Μαθηματικός (1752-1833) Μελέτησε τα ελλειπτικά ολοκληρώματα, τις τροχιές των κομητών και ανακάλυψε τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων.

²⁷ Οι εξετάσεις των σχολείων γίνονταν δημόσια από τριμελείς επιτροπές διορισμένες από τον Ηγεμόνα ύστερα από σχετική γνωμοδότηση της Γενικής Εφορίας επί των Σχολείων

²⁸ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, έγγρ. 10

τους δασκάλους του Γυμνασίου, ο Λεόντιος Κληρίδης υπέβαλε στον ηγεμόνα την παραίτησή του, η οποία και έγινε δεκτή.²⁹

Ο εσωτερικός κανονισμός του Πυθαγορείου Γυμνασίου και ένα φιλόδοξο αναλυτικό πρόγραμμα.

Λίγο πριν από το τέλος του πρώτου σχολικού έτους, στις 17 Μαΐου 1856, οι τρεις διδάσκαλοι υπέβαλαν στον Ηγεμόνα προς έγκριση εσωτερικό κανονισμό του Πυθαγορείου Γυμνασίου παρόμοιο με εκείνους των Ελληνικών σχολείων, αλλά αρτιότερο όσον αφορά τις παρουσίες, την επιμέλεια και πειθαρχία των μαθητών. Σύμφωνα με τον κανονισμό το Γυμνάσιο λειτουργεί καθημερινά εκτός από τις Κυριακές και αργίες από 7.30 π.μ. έως 11.30 π.μ. και 2.30 μ. μ μέχρι μισή ώρα πριν από τη δύση του ηλίου. Οι μαθητές, μόλις εγγραφούν στο Γενικό Μαθητολόγιο έχουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητά τους, δηλ να σέβονται γονείς, δασκάλους, κληρικούς και εν γένει μεγαλύτερους, να διακρίνονται από σεμνότητα, και ευγένεια, να είναι καλοί χριστιανοί και φιλακόλουθοι, σώφρονες και υπάκουοι, να απέχουν «από τα εν τοις καφενείοις φαγοπότια και χαρτοπαίγνια», να είναι επιμελείς στα μαθήματά τους και γενικά καλής διαγωγής. Ο κανονισμός προβλέπει και αυστηρές ποινές για όσους απουσιάζουν, είναι «παρήκοοι», κακής διαγωγής ή αμελείς. Οι μαθητές τιμωρούνται για τις αδικαιολόγητες απουσίες τους και για την επιλήψιμη συμπεριφορά τους ανάλογα με το παράπτωμα άλλοτε με αποβολή και άλλοτε με αποκλεισμό από όλα τα σχολεία για διάστημα εξαμήνου και πλέον. Εννοείται ότι η επιβολή των ποινών για τους «ατάκτους» επιβάλλεται σταδιακά, αφού πρώτα ενημερωθούν οι γονείς, μετά η γενική Εφορεία και τέλος στις περιπτώσεις αποβολής ο ίδιος ο Ηγεμόνας.³⁰ Και στην περίπτωση του «Κανονισμού» το Πυθαγόρειο Γυμνάσιο δεν διαφοροποιήθηκε από το Ελληνικό σχολείο. Διαφοροποίηση υπήρξε όμως σ' ένα σχέδιο οργάνωσης του Γυμνασίου το οποίο ήταν αρκετά φιλόδοξο, αλλά τελικά δεν εφαρμόστηκε. Φέρει τον τίτλο «Διάταξις Γυμνασίου»³¹ και πρέπει να είχε συνταχθεί από τον Λεόντιο Κληρίδη, αφού το έγγραφο όπου διασώθηκε είναι γραμμένο από το δικό του χέρι. Το έγγραφο με τον ανωτέρω τίτλο υπάρχει ως συνημμένο στα Πρακτικά της γενικής Εφορίας των Σχολείων του 1856. Πρόκειται για αναλυτικό πρόγραμμα του Γυμνασίου σαφές στους

²⁹ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, έγγρ. 57

³⁰ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, έγγρ. 46

³¹ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, έγγρ. 10β

στόχους και τη δομή του αν και υπολείπονταν το πρόγραμμα δυο ακόμα μαθημάτων για να ολοκληρωθεί. Ίσως η μη εφαρμογή του να οφειλόταν στην παραίτηση του Κληρίδη και κυρίως στην αδυναμία της ηγεμονικής διοίκησης να βρει κατάλληλο διδακτικό προσωπικό για να το εφαρμόσει. Η σύνταξή του πάντως δείχνει ότι υπήρχε από την αρχή ένα σαφές και συγκεκριμένο όραμα για την ανάπτυξη του Πυθαγορείου Γυμνασίου που ήταν τελείως διάφορο όχι μόνον από τον τύπο του υπάρχοντος στη Σάμο Ελληνικού σχολείου αλλά και από το αντίστοιχο τετραετές γυμνάσιο που είχε θεσμοθετηθεί σχεδόν προ εικοσαετίας στην Ελλάδα.

Στο προοίμιο ορίζεται ότι το γυμνάσιο θα ήταν εξαετές και θα διδάσκονταν μαθήματα, μερικά από τα οποία εισήχθησαν αργότερα στα σχολεία. Αν και ο χαρακτήρας αυτού του τύπου σχολείου περιελάμβανε αρχαία ελληνικά και άλλα θεωρητικά μαθήματα, το πρόγραμμα έδινε και ιδιαίτερη βαρύτητα στα μαθηματικά και στη φυσική

Η γυμνασιακή διδασκαλία θέλει περιλαμβάνει την Ιστορίαν, την Φιλολογίαν, την Φιλοσοφίαν, Στοιχειώδη Μαθηματικά και Γνώσεις στοιχειώδεις της Φυσικής και της Χημείας και της Φυσικής Ιστορίας. Και θέλει απαιτείσθαι παρ' όλων εκείνων οίτινες μέλλουν βραδύτερον να ακολουθήσωσι τελειότερας σπουδάς. Η γυμνασιακή διδασκαλία θέλει διαιρείσθαι εις εξ κλάσεις συμπληρουμένη ωσαύτως εις εξ έτη ωσαύτως. Τα δε ονόματα των τάξεων θέλουν είσθαι Α, Β, Γ, Δ, η της ρητορικής Ε και η της Φιλοσοφίας Στ.

Πιο συγκεκριμένα η «Διάταξις του γυμνασίου» προσδιόρισε αναλυτικότερα τα μαθήματα που θα διδάσκονταν:

1. Η Αρχαία ελληνική επειδή είναι «η βάση της εντοπίου διαλέκτου» θα βαδίζει παράλληλα με τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής. Από τα αρχαία κείμενα θα διδάσκονταν Αίσιωπος, Λουκιανός, Ξενοφών, Πλούταρχος, Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Όμηρος, Πλάτων Ευριπίδης και Σοφοκλής, ανάλογα με την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών ανά τάξη, από τα πιο εύκολα στα δυσκολότερα. Οι μαθητές θα ασκούσαν στη μετάφραση από την αρχαία στη Νέα Ελληνική, ενώ από το Δ' έτος θα «γυμνάζονταν» και στη μεταφορά νεοελληνικού κειμένου στην αρχαία (αντίστροφο θέμα). Σε όλες τις τάξεις προβλεπόταν η διδασκαλία γραμματικής και συντακτικού με ασκήσεις.
2. Η Νέα Ελληνική. Η διδασκαλία της έπρεπε να συμβαδίζει με την διδασκαλία της Αρχαίας ώστε οι μαθητές να συνηθίσουν «εις ύφος ορθόν, απλούν και κομψόν». Προβλεπόταν και σύνταξη εκθέσεως ιδεών

3. Η Γαλλική. Η διδασκαλία της ξένης γλώσσας θα διαρκούσε τέσσερα χρόνια αρχίζοντας από τη Β΄ τάξη. Οι μαθητές θα ξεκινούσαν από απλά μαθήματα και θα κατέληγαν να μεταφράζουν κλασικούς Γάλλους συγγραφείς να συνθέτουν δεδομένα και να μιλούν τη γαλλική.
4. Γεωγραφία και Ιστορία: Τα δυο μαθήματα θα διδάσκονταν και κατά τα έξι έτη του γυμνασίου παράλληλα. Ύστερα από τους βασικούς όρους θα διδασκόταν «η Γεωγραφία του Οθωμανικού Κράτους αρχομένη από της Σάμου ...». Στην Ιστορία η διδασκαλία θα ακολουθούσε ανάλογη πορεία. Αρχικά γνώση της γενικής Ιστορίας και μετά της ιστορίας του Οθωμανικού Κράτους. Στα πλαίσια αυτών των δύο μαθημάτων περιλαμβανόταν η παγκόσμια πολιτική γεωγραφία, η Φυσική Γεωγραφία, η Μαθηματική Γεωγραφία στην Ε΄ τάξη, η αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή ιστορία, η μεσαιωνική, αλλά και η νέα γενική ιστορία.
5. Η Ρητορική. Το μάθημα αυτό θα άρχιζε να διδάσκεται στη Δ΄ τάξη και θα συνεχιζόταν στην Ε΄. Στη «Διάταξιν» αναφέρεται ότι «θέλει διδάσκεσθαι η ευγλωττία και οι κανόνες της συνθέσεως...», ενώ περιγράφεται πολύ αναλυτικά το περιεχόμενο των μαθημάτων και των σχετικών ασκήσεων της Ρητορικής
6. Η Φιλοσοφία. Ο συντάκτης του προγράμματος πρέπει να ήταν καλός γνώστης των φιλοσοφικών ρευμάτων, διότι παρουσιάζει πολύ μεθοδικά τα θέματα του μαθήματος της Φιλοσοφίας, που θα διδασκόταν στην Ε΄ και Στ΄ τάξη. Την πρώτη χρονιά, στην Ε΄ τάξη θα διδασκόταν η Λογική και Μεταφυσική, ενώ τη δεύτερη η Ηθική και η Ιστορία της Φιλοσοφίας. Την Ηθική την ορίζει ως «επιστήμη των καθηκόντων» και τη διακρίνει σε προσωπική, κοινωνική και θρησκευτική. Όσον αφορά την ιστορία της Φιλοσοφίας η διδασκαλία θα ξεκινούσε από τους προσωκρατικούς για να καταλήξει στα μεγάλα φιλοσοφικά ρεύματα των νεώτερων χρόνων, τον εμπειρισμό του Βάκωνα και του Λόκ, τον σκεπτικισμό, τον μυστικισμό, τον υλισμό, τον θεϊσμό, και τους κύριους εκπροσώπους της γαλλικής, αγγλικής, και γερμανικής σχολής (David Harley, Obs, Adam Smith, D. Steward, Kant, Ficht, Sheling. κ. ά.)
7. Μαθηματικά Η διδασκαλία των Μαθηματικών θα περιελάμβανε Στοιχειώδη Μαθηματικά, Αριθμητική, Άλγεβρα και Γεωμετρία και θα διδάσκονταν σε τέσσερα έτη. Η Άλγεβρα μέχρι των λογαρίθμων θα διδασκόταν στο 3^ο έτος, ενώ η Γεωμετρία στο 4^ο. Για τη Γεωμετρία δίδεται η εξής οδηγία. «Ο

διδάσκαλος ας ακολουθή καθ' όλα το πρόγραμμα του Λεγένδρου εις τα οκτώ βιβλία της Γεωμετρίας».

Η «Διάταξις» σταματά απότομα στα Μαθηματικά. Ο συντάκτης δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τη σύνταξη του προγράμματος και για τη Φυσική, Χημεία και Φυσική Ιστορία. Ίσως η κακή έκθεση της εξεταστικής επιτροπής και η εν συνεχεία παραίτηση του Κληρίδη να ματαιώσαν την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Το επόμενο σχολικό έτος 1856-1857, το Πυθαγόρειο Γυμνάσιο λειτούργησε ως Ελληνικό Σχολείο με δασκάλους μόνον τον Γ. Μ. Ραζή και τον G. Romano, οι οποίοι υπέβαλαν προς έγκριση πρόγραμμα «των παραδοθησομένων μαθημάτων».³² Το πρόγραμμα του σχολικού έτους 1856-57 δεν διέφερε πολύ από τα γνωστά των άλλων Ελληνικών σχολείων. Σύμφωνα με αυτό, εκτός από τα Αρχαία Ελληνικά, την Αριθμητική και τις ξένες γλώσσες, οι μαθητές θα διδάσκονταν Γεωγραφία Παλαιά και Γεωγραφία νεωτέρα, Ιστορία Αρχαία, Ελληνική, Ρωμαϊκή και Οθωμανική. Το δεύτερο έτος λειτουργίας του Γυμνασίου, οι μαθητές του μειώθηκαν από τους 85 στους 40 ή μάλλον τόσοι προσήλθαν στις εξετάσεις του Ιουλίου 1857 (25 στην Α' τάξη, 13 στη Β' και 2 στη Γ'). Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών ήταν από τον Λιμένα Βαθέος και το Βαθύ (23 και 12 αντιστοίχως μαθητές), ενώ μόνον πέντε από άλλα μέρη: 2 από τη Νέα Έφεσο, 1 από τη Χώρα, 1 από το Νέο Καρλόβασι και 1 από το Κάιρο. Ως προς την ηλικία τους, κυμαινόταν από 10 ετών ο μικρότερος στην Α' τάξη μέχρι 16 ετών στην Γ' τάξη. Οι περισσότεροι μαθητές του Γυμνασίου ήταν 12 και 13 ετών.

Οι σαράντα λοιπόν μαθητές εξετάσθηκαν, τον Ιούλιο 1857, στα εξής μαθήματα. Της Α' τάξεως στα Ελληνικά (Γνωμικά και Μύθους του Αισώπου), στην Αριθμητική, στην Ιστορία αρχαίων εθνών, στην Παλαιά γεωγραφία και στα Γαλλικά και Ιταλικά. Οι μαθητές της Β' τάξεως, στα Ελληνικά (Κείμενα Πλουτάρχου και Ισοκράτους), Αριθμητική, Ελληνική Ιστορία, Πολιτική Γεωγραφία, Γαλλικά και Ιταλικά. Οι μαθητές της Γ' τάξεως στα Ελληνικά (σε τρεις λόγους του Δημοσθένη και στον Κατά Κτησιφώντος του Αισχίνη), στα Μαθηματικά (Άλγεβρα και Μαθηματική Γεωγραφία), στη Ρωμαϊκή Ιστορία, στα Γαλλικά και Ιταλικά. Το Γυμνάσιο δηλαδή διαφοροποιούνταν από το τριετές Ελληνικό μόνον στο ότι εισήγαγε και στις τρεις τάξεις του τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, μάλλον επειδή υπήρχε διαθέσιμος ο κατάλληλος δάσκαλος στο Βαθύ.

³² ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, έγγρ. 66

Η αλλαγή του 1858 και ο πρώτος Γυμνασιάρχης

Μετά την παραίτηση του Κληρίδη, ο Γεράσιμος Ραζής ανέλαβε να διδάσκει, εκτός από τα δικά του, και όσα μαθήματα ανήκαν στην ευθύνη του Κληρίδη, δηλαδή τα πάντα: Ελληνικά, Μαθηματικά, Ιστορία, Γεωγραφία. Ο μισθός του όμως δεν άλλαξε. Κανένα επιμίσθιο δεν του δόθηκε, ώστε να αποτελεί κίνητρο να κάνει όσο το δυνατόν καλύτερα τη δουλειά του. Η κόπωση επομένως μεγάλη και η ευθύνη δυσβάστακτη. Στην αρχή του σχολικού έτους 1857-1858 ζήτησε αύξηση του μισθού του ή μετάθεση σε άλλο σχολείο. Στην αίτησή του προς τον ηγεμόνα ανέφερε τα εξής:

Ολόκληρον ήδη παρήλθεν έτος, αφού επιμόχθως ανέλαβα συνεπεία της διά ζώσης της Υμετ. Υψηλότητος διαταγής τα χρέη του αναχωρήσαντος συανδελφού μου κ^ο Λεοντίου Κληρίδου, και μ' όλα ταύτα αν και το Δημόσιον ωφελήθη πάσαν όλην την μισθοδοσίαν του εκ χιλιάδων γροσίων έξ, ουδ' οβολός προσδιωρίσθη απέναντι των ων κατέβαλα επιμόχθων κόπων προς εκπλήρωσιν των ων εκλήθην χρεών επί τριών κλάσεων ήτοι επί 28 και επομένων εβδομαδιαίων μαθημάτων άνευ βοηθού, άνευ και αυτού του τα μάάλιστα αναγκαιοτάτου παιδονόμου³³

Ο Ραζής επανήλθε στα μέσα του σχολικού έτους, Μάρτιο και Απρίλιο 1858 ζητώντας αύξηση των αποδοχών του με το επιπλέον επιχείρημα ότι τον ζητούν με καλύτερο μισθό στα Αλάτσατα Μικράς Ασίας και τέλος, αφού δεν ικανοποιήθηκε το αίτημά του, υπέβαλε την παραίτησή του, τον Ιούνιο 1858.³⁴ Τελείωσε και το δεύτερο έτος λειτουργίας με νέα παραίτηση

Ο ηγεμόνας Ιωάννης Γκίκας θέλοντας να θεραπεύσει τις ατέλειες και δυσλειτουργίες του Γυμνασίου, ζήτησε από τη Βουλή να αποσταλεί στην Αθήνα ο Γρηγόριος Κωνσταντάς προκειμένου να βρει τρεις διδασκάλους για το Γυμνάσιο, εκ των οποίων ο ένας θα είναι γυμνασιάρχης, ο άλλος καθηγητής και ο τρίτος σχολάρχης. Οι δάσκαλοι αυτοί θα έπρεπε να έχουν φιλολογικές και άλλες επιστημονικές γνώσεις, να είναι επιμελείς, να έχουν μεθοδικότητα και μεταδοτικότητα στη διδασκαλία τους, να διακρίνονται «επί χρηστότητι ηθών και τιμία και ανεπιλήπτω διαγωγή», να είναι ευσεβείς και να «είναι ξένοι και αλλότριοι πάσης πολιτικής δοξασίας», να μην

³³ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1857, έγγρ. 68

³⁴ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1858, έγγρ. 16, 24, 49

αναμειγνύονται σε πολιτικές διαμάχες. Τα ανωτέρω χαρακτηριστικά συγκροτούσαν, κατά τον ηγεμόνα και τη Βουλή, τον γνήσιο δάσκαλο «πράξει τε και θεωρία».³⁵

Ο Κωνσταντάς βρήκε αυτά τα γνωρίσματα μόνο στο πρόσωπο του Π. Α. Οικονόμου, ο οποίος και διορίστηκε γυμνασιάρχης του Πυθαγορείου Γυμνασίου.³⁶ Ήδη όμως από τον Αύγουστο 1858 είχαν διοριστεί δυο ακόμα καθηγητές Σαμιώτες ο ιερομόναχος Διονύσιος Σταματιάδης, ιεροκήρυκας και ο ελληνοδιδάσκαλος Εμμ. Προβαταρίδης.³⁷ Υπήρχε πάντα και ο δάσκαλος ξένων γλωσσών Ρωμάνος.³⁸ Στις 26 Νοεμβρίου 1858 ο γυμνασιάρχης Π. Α. Οικονόμου υποβάλλει νέο πρόγραμμα μαθημάτων για το σχολικό έτος 1858-59.

Τα διδασκόμενα μαθήματα τώρα είναι: Για την Α΄ τάξη Αρχαία Ελληνικά (Αισώπειοι Μύθοι και Νεκρικοί Διάλογοι του Λουκιανού), Γραμματική, Αριθμητική, Ελληνική Ιστορία του Ίρβιγγος, Γεωγραφία, Ιερά ιστορία της Παλαιάς Διαθήκης και Ορθογραφικά γυμνάσματα. Για τη Β΄ τάξη: Αρχαία Ελληνικά (Ξενοφώντος Κύρου παιδεία και Λουκιανός), Γραμματική, Γεωγραφία Πολιτική της Ευρώπης, Αριθμητική, Ιερά ιστορία Καινής Διαθήκης, Ελληνική Ιστορία του Ραγκαβή,³⁹ Ιταλικά και Γαλλικά. Για την Γ΄ τάξη: Αρχαία Ελληνικά (Ισοκράτους Πανηγυρικός και Δημοσθένους Ολυνθιακός) Συντακτικό, Ιερά Κατήχησις του Πλάτωνος, Λατινικά Ουλερίχου, Αριθμητική Θεωρητική του Λάκωνος⁴⁰, Γενική Ιστορία Επίτομος, Θεματογραφία, Έκθεση Ιδεών, Γαλλικά, Ιταλικά και Ναυτική Επιστήμη. Ο Οικονόμου διδάσκει αποκλειστικά στην Γ΄ τάξη όλα τα μαθήματα εκτός των Θρησκευτικών, των ξένων γλωσσών και της Ναυτικής.⁴¹ Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς τα μαθήματα είναι κατά τι περισσότερα του Ελληνικού και η ύλη

³⁵ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1858, έγγρ.34

³⁶ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1858, έγγρ. 122. Ο Π. Α. Οικονόμου διορίστηκε με μισθό 1400 γρόσια. Στη Σάμο έφτασε το Νοέμβριο 1858. Διάταγμα διορισμού του το υπ' αριθ. 49/24 Δεκεμβρίου 1858

³⁷ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1858, έγγρ., 77. Ο Σταματιάδης ήταν ιεροκήρυκας και προσλήφθηκε με μισθό 600 γρόσια. Ο Προβαταρίδης ήταν ελληνοδιδάσκαλος, αρχικά στο Βαθύ και κατόπιν στους Βουρλιώτες. Διορίστηκε με μισθό 500 γρόσια.

³⁸ Πρν ακόμα φθάσει στη Σάμο ο Οικονόμου, οι τρεις άλλοι υπέβαλαν πρόγραμμα μαθημάτων. (1 Σεπτεμβρίου 1858) Στην Α΄ τάξη θα διδάσκονταν Χρηστομάθεια, Γραμματική, Γεωγραφία, Ιερά Ιστορία, Αριθμητική, Ιταλικά, Γαλλικά και Καλλιγραφία. Στη Β΄ Αρχαία Ελληνικά (Πλούταρχος και Ξενοφών), Γραμματική, Αριθμητική, Γεωγραφία, Ιερά ιστορία, Κατήχησις, Γαλλικά, Ιταλικά και Καλλιγραφία. Στη Γ΄ τάξη Αρχαία Ελληνικά (Δημοσθένους Ολυνθιακός) Συντακτικό, Ρωμαϊκή Ιστορία, Λατινικά, Μαθηματική Γεωγραφία, Ψυχολογία, Κατήχησις, Ναυτική, Γεωμετρία και Γαλλικά

³⁹ Ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής (1809-1892) υπήρξε αρχαιολόγος και λογοτέχνης, πολιτικός και διπλωμάτης, καθηγητής της Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μεταξύ των έργων του ήταν και το Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας, Ιστορία της Αρχαίας Καλλιτεχνίας, Ιστορία της Νεοελληνικής Φιλολογίας κ.ά.

⁴⁰ Λάκων Βασίλειος (1830-1900) από την Κέα. Μαθηματικός, καθηγητής των εφαρμοσμένων μαθηματικών στο πανεπιστήμιο της Αθήνας, συγγραφέας διαφόρων διδακτικών βιβλίων.

⁴¹ ΓΑΚ Σάμου, Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1858, έγγρ. 120

τους σαφέστερα προσδιορισμένη, τουλάχιστον όσον αφορά τα Ελληνικά, Ιστορία και Μαθηματικά. Στην Γ΄ τάξη προστίθεται η θεματογραφία, η έκθεση ιδεών και τα Λατινικά. Κύριος κορμός πάντων της διδακτέας ύλης παραμένουν τα αρχαία ελληνικά.

Τα μαθήματα γίνονται το πρωί από τις 8 έως τις 11.30 και το απόγευμα από τις 1.30 μέχρι τις 3 για τις δυο πρώτες τάξεις ή μέχρι τις 4.30 για την Τρίτη τάξη.

Με τον διορισμό του Οικονόμου το Πυθαγόρειο Γυμνάσιο διαφοροποιείται από τα Ελληνικά σχολεία, αναβαθμίζεται και οργανώνεται καλύτερα, όπως φαίνεται και από διασωθέν αρχείο του. Το πρώτο Μαθητολόγιο αρχίζει από εκείνην ακριβώς την σχολική χρονιά. Όμως τα προβλήματά του δεν σταματούν έως ότου συμπληρωθούν οι τάξεις του και διορισθούν ικανότεροι δάσκαλοι.⁴²

Σάμος, 23-10-2006

Χ. Λάνδρος

⁴² Ακόμα και το 1861 ο γυμνασιάρχης Ιωάννης Σφοίνης έχει παρουσιάσει πρόγραμμα μόνον για δύο τάξεις, ενώ οι καθηγητές είναι ακόμη τρεις. Σφοίνης, Βακαλόπουλος και Π. Μοσκούτης.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Εσωτερικός Κανονισμός του εν Λιμένι Βαθέος Πυθαγορείου Γυμνασίου⁴⁴

Επιθυμούντες να δώσωμεν ρυθμόν και τάξιν εις το εκπαιδευτικόν τούτο κατάστημα και καταστήσωμεν αυτό επομένως Σεβαστόν και Ιερόν προς τον σκοπόν της Μαθητιώσης νεολαίας, εκδίδομεν τον ακόλουθον κανονισμόν, καθ' ον οφείλουσι να συμμορφωθώσιν κατά γράμμα οι εν αυτώ μνημονευόμενοι.

Άρθ. Α^{ον} Το κατάστημα τούτο θέλει ανοίγεσθαι καθ' όλας εν γένει τας ημέρας του χρόνου τας μη εξαιρουμένας διά του από 7 Ιανουαρίου 1856 και υπ' αριθ. 34 Ηγεμονικού Διατάγματος.

Άρθ. Β^{ον} Θέλει ανοίγεσθαι περί τας 7 ½ ώρας π. μ. και 2 ½ μ. μ. και κλείεσθαι ημίσειαν ώραν προ της μεσημβρίας και ημίσειαν προ της δύσεως του ηλίου.

Άρθ. Γ^{ον} Παρευρεθέντων οριστικώς κατά τας αυτάς ώρας των τε διδασκάλων και μαθητών, γίνεται αμέσως έναρξις της διδασκαλίας των εν τω Προγράμματι εμφανιζόμενων μαθημάτων η δε θύρα του καταστήματος θέλει κλείεσθαι αποκλείουσα της διδασκαλίας πάντα μη εμφανισθέντα εγκαίρως μαθητήν.

Άρθ. Δ^{ον} Αρξάμενης της παραδόσεως ουδείς δύναται να εξέλθη μαθητής άνευ απολύτου ανάγκης, οπότε χορηγείται παρά του αρμοδίου διδασκάλου η αποχρώσα άδεια.

Άρθ. Ε^{ον} Οι γονεείς οφείλουν όχι μόνον να μη φέρωσι το παραμικρόν εις τα εν τω καταστήματι φοιτώντα τέκνα των, αλλά και να προσπαθώσι παντί σθένει να διευκολύνωσι την πορείαν των διασκεδάζοντες παν πρόσκομμα με τον πλέον αρμοδιώτερον τρόπον.

Άρθ. Στ^{ον} Έκαστος μαθητής μετά την εγγραφήν του εις το Γενικόν Μαθητολόγιον λογίζεται φοιτητής Ιερού Καταστήματος και ως εκ τούτου υποχρεούται

- α. Να σέβηται τους γονεείς του, τους διδασκάλους του, τον Ιερόν κλήρον, τα μέλη της Γενικής και μερικής εφορείας και εν γένει πάντα πρεσβύτερον αυτού εν παντί καιρώ και τόπω
- β. Να απέχη όλως δι' όλου από τα εν τοις καφενειοις φαγοπότια, χαρτοπαίγνια, και λοιπά δυνάμενα να δυσφημώσι τον χαρακτήρα των.
- γ. Να φέρεται εντός μεν της Σχολής με το πλέον απεριόριστον σέβας και πειθαρχίαν, εκτός δε με την μεγαλητέραν σεμνότητα, ησυχίαν, ευταξίαν και σωφροσύνην.
- δ. Εις τας εορτασίμους ημέρας οφείλει να παρευρίσκηται εις τον Ναόν του Υψίστου προσφέρων ως ορθόδοξος χριστιανός τας προς τον Θεόν λατρείας του

⁴³ Οι μεταγραφές των τεκμηρίων έγιναν από Χ. Λάνδρο

⁴⁴ Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1857

ε. Άπαντες οφείλουσιν εντός μεν της Σχολής να είναι καθάριοι το τε πρόσωπον, χείρας και πόδας και ασκεπείς την κεφαλήν, εκτός δε να χαιρετώσι τους εν τω εδαφίω α) αναφερομένους δι' ευγενούς τινος τρόπου και σεμνοτάτου σημείου γενομένου διά της δεξιάς των επί την κεφαλήν ή δι' ανυψώσεως του επ' αυτής καλύμματος. Να συνδιατρίβωσι δε μετ' αλλήλων εν αδελφική αγάπη και ομονοία.

Άρθ. Ζ^{ον} Πας μαθητής οφείλει ν' ακολουθή τακτικώς και υποχρεωτικώς άπαντα τα της κλάσεώς του μαθήματα και η ελαχίστη από μέρους αυτού λόγω ή έργω καταφρόνησις ενός των μαθημάτων του είναι ασυγχώρητος άλλως θέλει αποβάλλεσθαι του καταστήματος.

Άρθ. Η^{ον} Πας μαθητής είναι υπόχρεως να φέρη μεθ' εαυτού εις εκάστην πρωίαν παν ό,τι τον αναγκαιοί εις όλα τα της ημέρας μαθήματά του.

Άρθ. Θ^{ον} Ο βαθμός της εις τα μαθήματα προόδου και της άλλης διαγωγής των μαθητών σημειούται καθ' εκάστην και εφ' εκάστου μαθήματος εν ιδιαιτέρω βιβλίω ποιότητος· και τούτου αντίγραφον αποστέλλεται εις το τέλος εκάστου μηνός προς τους γονείς ή επιτρόπους αυτών επί αποδείξει. Εις δε τας εξετάσεις πρόκεινται τα βιβλία ταύτα προς γνώσιν των αρχών και των γονέων.

Άρθ. Ι^{ον} Οι επιμελούμενοι των μαθητών και άλλως φρονίμως διάγοντες επαινούνται δημοσία εν ταις εξετάσεσιν.

Άρθ. ΙΑ^{ον} Μαθητής όστις δεν είναι εφοδιασμένος με τα αποχρώντα βιβλία και λοιπά χρήσιμα προς την διδασκαλίαν είναι απαράδεκτος.

Άρθ. ΙΒ^{ον} Μαθητής όστις θέλει κάμει πέντε ελλείψεις εις το διάστημα ενός μηνός είναι επίσης απαράδεκτος. Εξαιρούνται του άρθρου τούτου οι ασθενείς και οι δι' αναγκαίαν υπηρεσίαν αποδημούντες.

Άρθ. ΙΓ^{ον} Διά πάσαν εκ των ανωτέρω πέντε ελλείψεων οφείλει ο μαθητής να φέρη την επιούσαν έγγραφον απόδειξιν του πατρός ή του επιτρόπου του δικαιολογούσαν την έλλειψίν του.

Άρθ. ΙΔ^{ον} Διά πάσαν επανειλημμένην απόδειξιν παρακοής, κακής διαγωγής και αμελείας θέλει εφαρμόζεσθαι το 14^{ον} άρθρον του από 5 Ιαννουαρίου 1855 και υπ' αριθ. 1 Ηγεμονικού Διατάγματος, λέγον ούτως. «Αποβολή από το Σχολείον δι' επανειλημμένας αποδείξεις παρακοής, κακής διαγωγής και αμελείας δύναται να γίνη με μόνην την συγκατάθεσιν του Σχολάρχου· διά της αποβολής ταύτης απομακρύνεται ο μαθητής του διδασκαλ. Καταστήματος, χωρίς ν' απολαύση το δικαίωμα του να γίνη δεκτός εις έτερον προς δοκιμασίαν, επιβλεπόμενος αυστηρώς τουλάχιστον εις διάστημα μιάς εξαμηνίας· αποκλεισμός αφ' όλα τα σχολεία δύναται να επιβληθή διά βαρύτερα εγκλήματα».

Άρθ. ΙΕ^{ον} Διά πάσαν εντίς της Σχολής αμέλειαν, παρακοήν ή απείθειαν οι διδάσκαλοι κανονίζουν την ανάλογον ποινήν σύμφωνα με το άρθρ. 12 του αυτού Ηγεμον. Διατάγματος λέγον ούτως. «έχει επομένως (ο διδάσκαλος) το δικαίωμα να διανέμη καταλλήλους αμοιβάς, να δίδη πατρικάς συμβουλάς, και να επιβάλλη ποινάς διά κρατήσεως εντός του Σχολείου εις ωρισμένον τινά καιρόν ή και ολοκλήρους ημέρας, να δίδη ειδησιν εις τους γονείς ή επιτρόπους περί των πταισμάτων των μαθητών και να ζητή απ' αυτούς πληροφορίας περί της διαγωγής των».

Άρθ. ΙΣΤ^{ον} Εκ των μαθητών όσοι μεν άπαξ παρεκτραπώσιν των χρεών των αναφέρονται προς τους γονείς ή επιτρόπους των, δις δε εις την Γενικήν εφορείαν και τρις αποβάλλεται της Σχολής και αναφέρεται τούτο προς την Α. Υψηλότητα διά τα περαιτέρω.

Άρθ. ΙΖ^{ον} Ο παρών κανονισμός ισχύει άμα επικυρωθή παρά της Α. Υψηλότητος και τοιχοκολληθή εντός του Διδακτηρίου. Επομένως θέλει τυπωθή, ίνα αντίτυπον αυτού λαμβάνη εις έκαστος πατήρ ή επίτροπος διά τα περαιτέρω.

Άρθ. ΙΗ^{ον} Οιαδήποτε μεταβολή αυτού, είτε ολική είτε μερική, θέλει γίνεσθαι εγκρίσει της Α. Υψηλότητος.

Εν Λιμένι Βαθέος την 17 Μαΐου 1856

Οι παρά τω Πυθαγορείω Γυμνασίω Διδάσκαλοι
Λ. Κληρίδης
Γ. Μ. Ραζής
G. M. Romano

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1856-1857⁴⁵

α/α	Όνοματεπώνυμο	Πατρίδα	Ηλικία	Τάξη
	Μαθήματα Α΄ τάξης: Ελληνικά: τρεις λόγοι του Δημοσθένους, και ο Κατά Κτησιφώντος του Αισχίνη. Μαθηματικά: Άλγεβρα, Μαθηματική Γεωγραφία, Ρωμαϊκή Ιστορία, Γαλλικά, Ιταλικά			
1	Λεγαντινόπουλος Ιωάννης	Λιμήν Βαθέος	16	Γ΄
2	Παπαθεοδωρίδου Ξενοφών Ι.	Λιμήν Βαθέος	13	Γ΄
	Μαθήματα Β΄ τάξεως: Ελληνικά: Πλούταρχος και Ισοκράτης. Αριθμητική, Ελληνική Ιστορία, Πολιτική Γεωγραφία, Γαλλικά, Ιταλικά			
3	Μάρκου Μανουήλ	Βαθύ	12	Β΄
4	Τρεμούλης Γεώργιος Δ.	Βαθύ	13	Β΄
5	Βουργάνας Νικόλαος	Βαθύ	12	Β΄
6	Ρεϊζής Νικόλαος Ν.	Καρλόβσι	13	Β
7	Σταυρινίδης Κωνσταντίνος	Νέα Έφεσος	15	Β΄
8	Γεωργίου Αντ.	Λ. Βαθέος	16	Β

⁴⁵ Πηγή: «Κάτοπτρον της προόδου των κάτωθι τριών κλάσεων του Πυθαγορείου Γυμνασίου κατά το Βον Σχολαστικόν έτος 1856-1857», Αρχείο ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1857, έγγρ. 25-7-1857

9	Πρωτόπαπας Δημ.	Λ. Βαθέος	13	B
10	Ιορδανίδου Θεμ.	Λ. Βαθέος	13	B
11	Χατζη Ευσταθίου Νικόλαος	Ν. Έφεσος	14	B
12	Πρωτόπαπας Γρηγ.	Λ. Βαθέος	11	B
13	Βουτζάς Νικόλαος Δ.	Λ. Βαθέος	13	B
14	Επιτρόπου Αριστ.	Λ. Βαθέος	12	B
15	Ευθυμίου Ιπποκράτης	Βαθύ	14	B
	Μαθήματα Α΄ τάξεως: Ελληνικά: Γνωμικά και Μύθοι Αισώπου, Αριθμητική, Ιστορία αρχαίων εθνών, Παλαιά Γεωγραφία, Γαλλικά, Ιταλικά.			
16	Καραμανόλη θεμιστ.	Βαθύ	13	A
17	Προβατάρη Ιω. Δ.	Λ. Βαθέος	11	A
18	Επιτρόπου Ονούφριος	Λ. Βαθέος	15	A
19	Μιχαλοπούλου Αριστ. Ν.	Λ. Βαθέος	12	A
20	Φωτίου Γρηγόριος Χ.	Βαθύ	12	A
21	Νικολαΐδης Νικ.	Λ. Βαθέος	12	A
22	Χριστοδούλου Αριστείδης	Λ. Βαθέος	12	A
23	Παπαθεοδωρίδου Δημ. Ι.	Λ. Βαθέος	10	A
24	Λέων Ανρ. Α.	Βαθύ	12	A
25	Ψάθας Μ. Δ.	Λ. Βαθέος	12	A
26	Κουρκουμέλης Δημ.	Λ. Βαθέος	12	A
27	Αναργύρου Γεώργιος	Λ. Βαθέος	11	A
28	Μαρκίδου Δημήτριος	Λ. Βαθέος	11	A
29	Βοργάνας Μιχ. Εμμ.	Βαθύ	10	A
30	Ρούσου Αριστ. Δ.	Βαθύ	12	A
31	Ιατρού Ιωάννης Ν.	Βαθύ	11	A
32	Κατζόλας Κλεάνθης	Χώρα	11	A
33	Καφετσιδάκης Στυλιανός	Βαθύ	10	A
34	Πανταζίδης Εμμ.	Λ. Βαθέος	10	A
35	Σειρλής Μαν. Γ.	Λ. Βαθέος	13	A
36	Διαμαντοπούλου Επαμ.	Κάιρον	12	A

37	Γάγκου Αλκιβιάδης	Λ. Βαθέος	13	A
38	Πετζίης Εμμ.	Βαθύ	12	A
39	Γιοκαρίνης Αντώνιος	Λ. Βαθέος	13	A
40	Χρυσάκης Παντ.	Λ. Βαθέος	13	α

Εν Λιμένι Βαθέος Σάμου την 25 Ιουλίου 1857

Η Επιτροπή

Ι. Παπαθεοδωρίδης

Κ. Καλβοκορέσης

Οι διδάσκαλοι

Γ. Μ. Ραζής

Γ. Μ. Ρομάνος

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ⁴⁶

Ἡ Γυμνασιακὴ Διδασκαλία θέλει περιλαμβάνει τὴν Ὀρησκείαν, τὴν Ἱστορίαν, τὴν Φιλολογίαν, τὴν Φιλοσοφίαν, τὰ Σοικειώδη Μαθηματικά, καὶ Γνώσεις Στοιχειώδεις τῆς Φυσικῆς τῆς Χημείας καὶ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας. Καὶ θέλει ἀπαιτεῖσθαι παρ' ὅλων ἐκείνων, οἵτινες μέλλουν βραδύτερον νὰ ἀκολουθήσουσι τελειότερας σπουδᾶς.

Ἡ Γυμνασιακὴ Διδασκαλία θέλει διαιεῖσθαι εἰς ἕξ Κλάσεις συμπληρουμένη εἰς ἕξ ἔτη ὡσαύτως. Τὰ δε ὀνόματα τῶν Κλάσεων θέλουν εἶσθαι α^η, β^η, γ^η, δ^η, ἡ τῆς ῥητορικῆς ε^η, καὶ ἡ τῆς Φιλοσοφίας ς^η.

Αὕτη ἡ Διδασκαλία θέλει περιλαμβάνειν τὰ ἀκόλουθα.

Α. Ὀρησκεία

Ἡ Ὀρησκευτικὴ Διδασκαλία θέλει συνίστασθαι κατὰ τὸ α' ἔτος εἰς τὴν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς Διδασκαλίαν καὶ εἰς τὴν τῆς Νέας το Β'

⁴⁶ ΗΔΓ, φάκ. 5/1 1856, ἔγγρ. 10β Το αναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ Γυμνασίου με τὸν τίτλο «Διάταξις» δὲν φέρει κάποια χρονολογία. Βρίσκεται στὸν φάκελο 5/1 τοῦ 1856 χωρὶς υπογραφή, χωρὶς χρονολογία. Πιθανόν νὰ συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Λεόντιο Κληρίδη, στὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1855-1856. εἶναι ημιτελές.

Ὁ την Ὀρησκευτικὴν Διδασκαλίαν ἐπιφορτισμένος καθηγητὴς θέλει παραδίδει εἰς τὰς τέσσαρας πρώτας Κλάσεις τὴν Κατήχησιν ἀνά πᾶσαν πρῶτῃαν Πέμπτῃς.

Εἰς τὰς δύο δε τελευταίας Κλάσεις ὁ ῥηθεὶς καθηγητὴς θέλει ὀμιλεῖ περὶ Ὀρησκείας.

Κατὰ πᾶν ἑσπέρας Σαββάτου ὁ καθηγητὴς οὗτος θέλει ἀναγινώσκειν καὶ ἐξηγεῖν εἰς πάσας ὁμοῦ τὰς κλάσεις τὸ Εὐαγγέλιον τῆς ἀκολουθου Κυριακῆς.

Β' Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν

Ἐπειδὴ ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα σχηματίζει τὴν βάσιν τῆς ἐντοπίου Διαλέκτου ἢ Διδασκαλία ἀμφοτέρων τούτων θέλει βαδίζει παραλλήλως καὶ οἱ μαθηταὶ θέλουν παραδίδεσθαι ἀλληλοδιαδόχως Αἰσωπον, Λουκιανόν, Ξενοφῶντα, Πλούταρχον, Ἡρόδοτον, Θουκυδίδην, Ὅμηρον, Εὐριπίδην, καὶ Σοφοκλῆν, ἤτοι

Εἰς τὸ Α' Γραμματικὸν ἔτος τὰς κλίσεις, καὶ τὰς Συζυγίας μετὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν Χρόνων. Διὰ γυμνάσεως θέλουν διδάσκεσθαι οἱ μαθηταὶ τοὺς Κανόνας τῆς Συντάξεως ἤτοι τὰς πρώτας Συμφωνίας – Γυμνάσεις διὰ τῶν ὁποίων θέλουν ἐφαρμόζειν τοὺς δυσκόλους Κανόνας, τοὺς ὁποίους ἤδη ἔμαθον διὰ βραχέων φράσεων καὶ εἰς τοὺς ὁποίους δεν περιέχονται εἰ μὴ ἀπλαῖ προτάσεις. Οἱ μαθηταὶ θέλουν ἐξηγεῖν εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν τοὺς Αἰσωπεῖους Μύθους καὶ τοὺς τοῦ Λουκιανοῦ Διαλόγους.

Εἰς τὸ Β' ἔτος θέλουν διδάσκεσθαι τοὺς σχηματισμούς τῶν Ἀνωμάτων Ρημάτων, τῶν Ἀκλίτων λέξεων. – Τὴν σύνταξιν μέχρι τῶν Συνθέτων προτάσεων – Θέλουν μεταφέρειν ἐκ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Ἀρχαίαν θέματα, εἰς τὰ ὅποια νὰ δύνανται νὰ εὐρίσκουν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν συντακτικῶν κανόνων καὶ τῶν κανόνων τοῦ τονισμοῦ. – Θέλουν μεταφέρειν εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν τὴν Κύρου παιδείαν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοὺς Βίους τῶν Ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ Πλουτάρχου.

Εἰς τὸ Γ' ἔτος θέλουν τελειοποιεῖν τὴν μελέτην ἢ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν τῆς Γραμματικῆς, ὥστε οἱ Μαθηταὶ νὰ δύνανται νὰ γνωρίζουν τοὺς ἰδιωματισμούς ἀναφορικῶς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων, τῆς φύσεώς των, τῆς καταλήξεως καὶ τῆς συντάξεώς των. – Τοὺς ἰδιαιτέρους κανόνας τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου. – Τοὺς κανόνας ἀναφορικῶς τῆς χρήσεως τῶν χρόνων, τῶν ἐγκλίσεων, τῆς χρήσεως τῶν συνδέσμων τῆς θεωρίας τῶν τόνων. – Θέλουν τοὺς γυμνάζειν εἰς τὴν σύνθεσιν θεμάτων εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. – Θέλουν μεταφέρειν εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν τὰς Δημηγορίας τοῦ Δημοσθένους, τὸ εἰς Εὐαγόραν Ἐγκώμιον τοῦ Ἰσοκράτους, τὸν Ἡρόδοτον, καὶ Θουκυδίδην.

Ὁ καθηγητὴς θέλει διώκειν πάσαν περίστασιν προσφερομένην αὐτῷ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς ὅπως δίδῃ εἰς τοὺς Μαθητὰς ἰδέας σαφεῖς καὶ ἀληθεῖς ἐπὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς.

Το Δ' ἔτος θέλουν διδάσκειν τους νέους τὰς ἐξαιρέσεις και ἀνωμαλίας ἐκάστου τῶν μερῶν τοῦ λόγου. –Θέλουν τοῖς ἐκθέτειν την θεωρίαν τῶν χρόνων και τῶν ἐγκλίσεων και την ἐφαρμογὴν τῆς θεωρίας ταύτης εἰς προτάσεις ἀπλᾶς και συνθέτους. –Θέλουν πραγματεῦσθαι περὶ τῶν συνδέσμων και τῆς χρήσεώς των – Θέλουν τοῖς δίδει να μεταφέρουν ἐκ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἰς την Ἀρχαίαν θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων να δύνανται να κάμουν χρῆσιν τῶν ἤδη ἐγνωσμένων αὐτοῖς κανόνων. - Θέλουν μεταφέρειν εἰς την Νέαν Ἑλληνικὴν τὰς ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος μετὰ μυθολογικῶν σημειώσεων, τον Ἡρόδοτον, τον Κρίτωνα τοῦ Πλάτωνος, τον Ἐπιτάφιον τοῦ Λυσίου. –Και θέλουν διδάσκειν την μετρικὴν.

Το Ε' ἔτος θέλει γίνεσθαι ἀνακεφαλαίωσις τῶν δυσκολωτέρων μερῶν τῆς Γραμματικῆς – μετάφρασις ἐκ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς εἰς την Ἀρχαίαν-- Ἐκστήθησις τῆς ῥαψωδίας τοῦ Ὀμήρου τῆς μεταφρασθείσης το παρελθόν ἔτος. Μετάφρασις τοῦ Φαίδωνος τοῦ Πλάτωνος, τῆς Ἰλιάδος τοῦ Ὀμήρου.

Το Στ' ἔτος ὁ καθηγητὴς θέλει γυμνάζειν τους Μαθητὰς ἐπὶ τῶν Δημοσθενικῶν λόγων διὰ σχολίων. – θέλει ἐξακολουθεῖ ἢ γύμνασις τῆς στιχοποιίας, και ἢ παράδοσις τοῦ Σοφοκλέους και Εὐριπίδου.

Γ' Νέαν Ἑλληνικὴν.

Ἡ Διδασκαλία τῆς Γλώσσης ταύτης θέλει συμβαδίζειν μετὰ τῆς Ἀρχαίας. Ὁ Διδάσκαλος διορθόνων τὰς ἐξηγήσεις θέλει σπουδάζειν να συνηθίζη τους νέους εἰς ὕφος καθαρὸν, ὀρθόν, ἀπλοῦν και κομψόν. Καθ' ὅλην την διάρκειαν τῆς Γυμνασιακῆς Διδασκαλίας μία ὥρα μετὰ μεσημβρίαν ἐκάστης ἡμέρας θέλει εἶσθαι καθιερωμένη εἰς σύνθεσιν θεμάτων ἀναλόγων τῆς δυνάμεως τῶν μαθητῶν.

Δ' Γαλλικὴν Γλῶσσαν

Ἡ διδασκαλία τῆς Γλώσσης ταύτης θέλει διαρκεῖ τέσσαρα ἔτη ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Β' Γυμνασιακοῦ ἔτους.

Το Α' ἔτος θέλουν διδάσκεσθαι οἱ μαθηταὶ τὰς κλίσεις, τὰς συζυγίας και τους ἀπλουστάτους κανόνας τῆς συντάξεως. – Θέλουν ἀναγινώσκειν τεμάχιον ἐκ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων μέχρις οὗ ἐντυπώσωσιν εἰς την μνήμην των ὅλας τὰς ἐν αὐτῷ λέξεις, τὰς ιδέας, και την στροφὴν τῶν φράσεων. - ὁ Διδάσκαλος θέλει ἀπευθύνει αὐτοῖς ἐρωτήσεις εἰς πᾶσαν παράδοσιν ἐπὶ τῶν λέξεων και ιδιωτισμῶν τῶν ἀπαντηθέντων εἰς τὰ ἀναγνωσθέντα ὑπ' αὐτῶν τεμάχια.

Το Β' ἔτος θέλει γίνεσθαι ἀνακεφαλαίωσις τῆς Γραμματικῆς, και ἐξηγήσις τοῦ λόγου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βασίζεται ἕκαστος κανὼν. – Γραμματικαὶ και λογικαὶ ἀναλύσεις τῶν συντεθειμένων φράσεων. – Θεωρία τῶν μαθητῶν μετ' ἐπιστάσις ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῶν λέξεων, τῶν καταλήξεων αὐτῶν, και τῆς συνθέσεώς των. – Γύμνασις εἰς την ὀρθογραφίαν διὰ συχνῶν ὑπαγορεύσεων. - Ἐκστήθησις τεμαχίων

έκλελεγμένων πεχογράφων και ποιητῶν. - Ανάγνωσις τεμαχίων ἐπίσης ἐκλεκτῶν τῆς Γαλλικῆς Φιλολογίας.

Το Γ' ἔτος θέλει γίνεσθαι εἰς τους μαθητάς ἢ ἀνάγνωσις φιλολογικῶν τεμαχίων συνωδευμένη ὑπὸ σημειώσεων τῶν ὁποίων σκοπὸς θέλει εἶσθαι νὰ δεικνύουν εἰς τους μαθητάς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Γραμματικῶν κανόνων, τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν κυριολεξίαν τῶν λέξεων, τὰς κυριωτέρας ιδιότητας τοῦ ὕφους, τὴν καθαρότητα, τὴν δύναμιν, καὶ τὴν γλυκύτητα. - ἢ ἀνάγνωσις φιλολογικῶν τεμαχίων καὶ ἢ ἐκστήθησις θέλουν χορηγεῖν εἰς τον διδάσκαλον τὴν περίστασιν τοῦ νὰ δίδῃ εἰς τους μαθητάς ὁδηγίας τοῦ ὕφους καὶ τῆς ἐκφράσεως.

Δ' ἔτος Ἐκθεσις μεθοδικῆ τῶν κυριωτέρων ιδιοτήτων τοῦ ὕφους συνωδευμένη ὑπὸ πολυαριθμῶν παραδειγμάτων. - Ανάγνωσις καὶ ἐξήγησις συγγραφέων κλασικῶν. - γύμνασις εἰς τὴν σύνθεσιν δεδομένων ἀντικειμένων. - ἐπαγρύπνησις εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ προφορὰν διὰ τῶν ἐκστηθιζομένων τεμαχίων.

Ε' Γεωγραφίαν καὶ Ἱστορίαν

Ἡ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας καὶ ἢ τῆς Ἱστορίας θέλουν συμβαδίζειν καὶ θέλει διαρκεῖν καθ' ὅλα τα Γυμνασιακὰ ἔτη.

Α' ἔτος θέλουν διδάσκεσθαι οἱ συνηθέστεροι ὀρισμοὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης. - ἢ Γεωγραφία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Σάμου καὶ ἐξακολουθοῦσα εἰς τους πλησιεστέρους τόπους, τὴν Αὐστροίαν, Πολωνίαν, καὶ Ῥωσίαν. - Γύμνασις εἰς σχεδιάσιν χάρτου τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἡγεμονίας, ἐπὶ ἡμισφαιρίων ἐχόντων μόνον κεχαραγμένους τους Μεσημβρινούς καὶ τους Παραλλήλους.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν θέλει δίδεσθαι εἰς τους μαθητάς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου σύντομος ἰδέα τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν πλέον ἀξιοσημειώτων ἐποχῶν καὶ τῶν κατ' αὐτάς γενομένων συμβάντων. - ἐπὶ τέλους ἢ Ἱστορία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Β' ἔτος ἢ Διδασκαλία τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας τῆς Ευρώπης καὶ Ἀσίας.

Εἰς τὴν Ἱστορίαν ἢ διδασκαλία τῆς νέας ἱστορίας τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

Γ' ἔτος ἢ Πολιτικὴ Γεωγραφία τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ κόσμου.

Ἡ νέα Γενικὴ Ἱστορία

Δ' ἔτος ἢ Φυσικὴ Γεωγραφία

Ἡ Ἱστορία τοῦ Μεσαιῶνος

Ε' ἔτος ἢ Μαθηματικὴ Γεωγραφία

Ἡ ἐξακολούθησις τῆς Ἱστορίας τοῦ Μεσαιῶνος καὶ ἢ Παλαιὰ Ἱστορία.

Στ' ἔτος ἢ Ἑλληνικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία.

Στ' Ῥητορικὴν

Εἰς το Δ' Γυμνασιακόν ἔτος θέλει ἄρχεσθαι ἡ διδασκαλία τῆς Ῥητορικῆς

Θέλει διδάσκεσθαι ἡ εὐγλωττία και οἱ κανόνες τῆς συνθέσεως κατά την ἐπομένην τάξιν.

Ὅρισμός τῆς Ῥητορικῆς. –Σκοπός αὐτῆς- ἡ ὠφέλεια αὐτῆς. - ἡ διάκρισις μεταξύ τῆς Ῥητορικῆς και Εὐγλωττίας.

Ἡ διαίρεσις τῆς Εὐγλωττίας εἰς τρία γένη· το ἐπιδεικτικόν, το συμβουλευτικόν, και το δικανικόν. Ἄντικείμενα ἴδια ἐκάστου τῶν γενῶν τούτων.

Ἡ διαίρεσις τῆς Ῥητορικῆς εἰς τρία μέρη την Εὐρεσιν, την Διάθεσιν και την Λέξιν.

Ὁ ῥήτωρ θέλει μεταχειρίζεσθαι την πράξιν τῆς εὐρέσεως· ὑπάρχουν τρία εἶδη τοῦ πείθειν Διδασκαλία, ἀρέσκεια και κίνησις παθῶν. - Ὁ ῥήτωρ διδάσκει διά τῶν ἐπιχειρημάτων, ἀρέσκει διά τῆς ἕξεως και κινεῖ διά τῶν παθῶν.

Περί ἐπιχειρημάτων ἢ ἀποδείξεων. – Πόσα εἶδη αὐτῶν ὑπάρχουν. - Ἐκ ποίας πηγῆς ὁ ῥήτωρ ὀφείλει να τα ἐξαντλῆ.

Περί γενικῶν πηγῶν, ἐσωτερικῶν και ἐξωτερικῶν. – Ποία ἡ χρῆσις τῶν γενικῶν πηγῶν.

Περί τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ μέρους. – Τα διάφορα αὐτοῦ σχήματα. - Ὅλα ταῦτα κατανοοῦν εἰς συλλογισμόν, πλην διακρίνεται το ἐπιχειρηματικόν τῆς ῥητορικῆς τοῦ τῆς Φιλοσοφίας.

Περί ἐπιχειρημάτων. – Διακρίνονται κυρίως ὀκτώ εἶδη αὐτῶν .- ὁ συλλογισμός, το Ἐνθύμημα, το Ἐπιχείρημα, ὁ Σωρείτης, το Δίλημμα, το Παράδειγμα, ἡ Ἐπαγωγή, και το Προσωπικόν Ἐπιχείρημα.

Θέλουν δίδεσθαι παραδείγματα τῶν ἠθῶν. –Τι ἐννοεῖται διά ῥητορικῆς ἠθους.

Ἐπενέργειαι ἠθικαί εἰς πᾶν εἶδος συνθέσεως. –Περί μέτρων ῥητορικῶν. –Εἰς ποίαν περίστασιν πρόπει να γίνηται ἡ χρῆσις αὐτῶν.

Περί παθῶν ἀναφορικῶς τῆς Εὐγλωττίας. - Ὅλα τα πάθη πηγάζουσιν ἐκ τῆς κλίσεως και ἐκ τοῦ μίσους.

Το Παθητικόν δεν ἀρμόζει εἰς ὅλα τα ὑποκείμενα.

Τα μέρη τοῦ λόγου τα ἀρμόζοντα εἰς το Παθητικόν.

Περί τῆς Διαθέσεως. -Ὁ λόγος περιλαμβάνει ἕξ διάφορα μέρη: το Προοίμιον, την Πρότασιν, την Διήγησιν, την Βεβαίωσιν, την Ἀνασκευήν, τον Ἐπίλογον. - Το Προοίμιον και ὁ Ἐπίλογος χρησιμεύουν μόνον εἰς διεξοδικούς λόγους. – Περί τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ Προοιμίου, ἀπλοῦ, πομπώδους, ὑποκοριστικοῦ και τοῦ ἐξ ἐφόδου.

Περί τῆς Προτάσεως- ἡ πρότασις διακρίνεται εἰς ἀπλῆν και σύνθετον – εἰς το δεύτερον τοῦτο μέρος δύναται να προστεθῆ ἡ διαίρεσις -Ἡ ἀνάγκη μιᾶς καλῆς διαίρεσεως.

Περί τῆς Διηγῆσεως- ἡ ῥητορικῆ διήγησις διαφέρει τῆς ἱστορικῆς - Ἐκθεσις τῶν κυριωτέρων προτερημάτων τῆς ῥητορικῆς διηγῆσεως – Περί

τῆς βεβαιώσεως, και περί τῆς τάξεως τῶν ἀποδείξεων τῆς Ὀμηρικῆς διαθέσεως.

Περί Πλατυσμοῦ - Εἰς τι συνίσταται – Περί τῶν Κακιῶν και τῶν Καλλονῶν τῆς ἀνασκευῆς - Ὑπάρχουν δύο τρόποι τοῦ ἀνασκευάζειν - Δύναται τις να μεταχειρισθῆ τον ἀστεϊσμόν και την Εἰρωνίαν ἀλλά μετά πολλῆς μετριότητος.

Περί τῶν Σοφισμάτων - ἀπαρίθμησις των, ὀρισμός των και παραδείγματα.

Περί τοῦ ἐπιλόγου- ἀπαιτεῖ την συνδρομήν ὄλων τῶν μέσων τῆς Εὐγλωττίας.

Περί τῆς Ὑποκρίσεως – περιλαμβάνει την φωνήν, τα σχήματα τοῦ σώματος, την μνήμην - ἄνευ τῆς ὑποκρίσεως ἀδύνατον να ὑπάρξῃ καλός ῥήτωρ.

Περί τῆς Ἑρμηνείας και Ὑφους – Ευγλωττία σημαίνει το καλῶς σκέπτεσθαι, καλῶς αισθάνεσθαι, και ἄμα καλῶς ὀμιλεῖν.

Περί τῶν πρώτων ιδιοτήτων τοῦ ὕφους –Καθαρότης, Σαφήνεια, Ἀκρίβεια, το Φυσικόν, το Εὐγενές, και ἡ Ἀρμονία -ἡ Διάκρισις τοῦ Ὑφους καθ' ὅλα τα γένη, το ἀπλοῦν, το συγκεκερασμένον, και το ὑψηλόν – τα διάφορα εἶδη τῆς Περιόδου -ἡ ἀνάγκη τῆς ποικιλότητος αὐτῆς προς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας.

Περί τῆς Ἀρμονίας γενικῶς και τῶν διαφόρων εἰδῶν αὐτῆς εἰς το Ὑφος.

Περί ὕφους μεταφορικοῦ, και περί μεταφορῶν. –Περί διαφόρων μεταφορῶν δι' ὀρισμοῦ και διὰ παραδειγμάτων –διάκρισις τῶν καθαρῶς γραμματικῶν μεταφορῶν ἀπό τῶν τῆς Ῥητορικῆς.

Οἱ κυριώτεροι τρόποι διὰ παραδειγμάτων – Περί τοῦ αισθήματος τοῦ καλοῦ εἰς την Φιλολογίαν - και περί τῶν σχημάτων ἐπὶ τῶν ὀποίων παρίσταται ἡ ἀγχίνουα.

Ὁ καθηγητῆς θέλει ἀναγινώσκει ἐπὶ παραδόσεως πεζογράφους και ποιητάς Ἑλληνας και Γάλλους ἐνδιατρίβων ἐπ' αὐτῶν - ἐκάστην Πέμπτην οἱ μαθηταὶ θέλουν συντάττειν γύμνασμα χρησιμεῦον προς γύμνασίν των.

Ζ' Φιλοσοφίαν

ἡ Διδασκαλία τῆς Φιλοσοφίας θέλει διαιρεῖσθαι εἰς δύο ἔτη και διδάσκεσθαι κατά τα δύο τελευταῖα Γυμνασιακά ἔτη.

Εἰς το Α' ἔτος θέλει διδάσκεσθαι ἡ λογική και ἡ Μεταφυσική. Εἰς δε το Β' ἡ Ἠθική και ἡ Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας.

Κατά το Α' ἔτος το ἀντικείμενον και ἡ ὠφέλεια τῆς Φιλοσοφίας. – Αἱ σχέσεις της μετά τῶν ἄλλων κλάδων τῶν ἀνθρωπίνων Γνώσεων.

Αἱ διάφοροι Μέθοδοι αἱ ἐφηρμοσμένοι εἰς τὰς Φιλοσοφικάς ἐρεῦνας. - Ὑπάρχει ἀληθῆς Μέθοδος τοῦ φιλοσοφεῖν; και ποία αὕτη;

Ἡ διαίρεσις τῆς Φιλοσοφίας εἰς Ψυχολογίαν, λογικήν, ἠθικήν, και Θεοδικίαν. - ἡ ἐρμηνεία και ὁ λόγος ταύτης τῆς διαιρέσεως.

Ἡ Ψυχολογία εἶναι ἡ πρώτη Ἀρχή τῆς Φιλοσοφικῆς διδασκαλίας.
Τι ἐννοεῖται διὰ τῆς ἐκφράσεως Αἴσθησις ἐνδοτάτη ἢ Συνείδησις. –
Περί τῆς εἰς αὐτὴν ἰδιαζούσης βεβαιότητος.

Περί ἰδεῶν. – Θεωρία τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, τοῦ ἀντικειμένου καὶ τῆς φύσεώς των. – Παραδείγματα ἐπ’ αὐτῶν. – Διάκρισις τῆς ἐκτάσεως τῶν ἰδεῶν εἰς τὴν κατάληψίν των, - Ἐκθεσις τῶν διαφόρων Συστημάτων ἐπὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἰδεῶν. Περί τοῦ Ἐπικουρείου sensualisme, Ἐννοηματικοῦ idéalisme καὶ τοῦ Ἐκλεκτικοῦ électisme.

Αἱ ἰδέαι πηγάζουν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος σχετικῶς πρὸς τὰ ἀντικείμενα.

Περί τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἐξεταζομένων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς των, τῆς φύσεως αὐτῶν, καὶ τῶν ἐνεργειῶν των. – Συντείνουν ὅλοι εἰς τρεῖς τρόπους τοῦ ὑπάρχειν, το ἐνεργεῖν, γινώσκειν καὶ αἰσθάνεσθαι. – Θεωρία αὐτῶν λογική.

Ἀπόδειξις τοῦ διακριτικοῦ χαρακτήρος τῆς αἰσθητικότητος. - ἡ αἰσθητικότης εἶναι ἡ πρώτη δύναμις εἰς τὴν τάξιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν δυνάμεων.

Τι εἶναι ὁ λόγος ἢ ἡ δύναμις τοῦ γινώσκειν, αὕτη ἡ δύναμις περιέχει ὅλας τὰς ἄλλας καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἡ ἀνωτέρα αὐτῶν.

Δύναμις τῆς ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως ἢ τῆς συνειδήσεως. – Περί τῆς ἐσωτερικῆς πεποιθήσεως.

Περί τῆς κρίσεως, τοῦ λογικοῦ, τῆς ἀφαιρέσεως καὶ τῆς Γενικότητος. – Περί τῆς Μνήμης. Περί τῆς σχέσεως τῶν ἰδεῶν ἐπὶ τῆς Κρίσεώς μας.

Περί τῆς ἐκουσίου ἐνεργείας, καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς θελήσεως. Περί θελήσεως. Τα στοιχεῖα αὐτῆς εἶναι ἀντίληψις, Βουλή, καὶ ἐκλογή. ἡ θέλησις ἔχει τὸν λόγον τῆς εἰς τὴν ἐλευθερίαν.

Περί τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας. Ἀπόδειξις αὐτῆς. Ἀνάλυσις τῶν κυριωτέρων ἀντιλογιῶν, ἰδίως δε τῶν ἐξαχθεισῶν ἐκ τῆς θείας προγνώσεως.

Πόθεν συντίθεται τὸ φιλοσοφικόν Εἰς ἢ ἡ Ψυχὴ. Ἀπόδειξις τῆς ταυτότητος διὰ τῆς ἐνδοτάτης αἰσθήσεως καὶ τῆς μνήμης. Ἐάν το Ἐγὼ ἦναι ταυτό, εἶναι Ἐν. Βεβαίωσις τοῦ συμπεράσματος τούτου ἐξ ἀποδείξεων ἐξηγμένων ἐκ τῶν ἔργων τῶν ψυχικῶν δυνάμεων.

Ἐκθεσις τῆς διαφορᾶς τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, τῆς ἐνώσεώς των, προσέγγισις τῶν τεσσάρων κυριωτέρων συστημάτων, διὰ τῶν ὁποίων δισχυρίσθησαν ὅτι ἐξήγησαν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν.

Ἡ λογική. Ἐκθεσις τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς. ἀπόδειξις τῆς πορείας τοῦ νοός, δι ἧς προχωρεῖ εἰς τὴν ἀναζήτησιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας. Περί ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως.

Περί τοῦ ὀρισμοῦ τῆς Διαιρέσεως. Ἐκθεσις τῶν κανόνων καὶ τῆς ὠφελείας τοῦ Διαγράμματος.

Περί τῆς βεβαιότητος γενικῶς. Περί τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς βεβαιότητος. Ἡ βεβαιότης δεν δέχεται παντελῶς βαθμούς.

Περί ἀναλογίας, ἐπαγωγῆς, Ὑφαιρέσεως, και περί τῆς διαφορᾶς αὐτῶν.

Περί τοῦ Συλλογισμοῦ. Ἐξηγήσεις τῶν κανόνων και ἔκθεσις ὅλων τῶν τρόπων τοῦ συλλογίζεσθαι. Ἡ ὠφέλεια τοῦ συλλογιστικοῦ τρόπου ὡς μέσον διανοητικῆς πάλης.

Περί τῶν Σοφισμάτων. Περί μέσων τῆς ἀνατροπῆς των. Ἡ ἰσχὺς τῆς τῶν ἀνθρώπων μαρτυρίας. Ἐχει το κῦρος της εἰς την πείραν και εἰς τον λόγον.

Περί τῆς γενέσεως και τῶν σημείων τοῦ λόγου. Αἱ λέξεις εἶναι ἡ ὑλική ἔκφρασις τῶν ἰδεῶν. Εἰς το κυρίως ὁμιλεῖν. ὑπάρχουν τρία εἶδη λέξεων: αἱ βασιζόμεναι εἰς τὰς Οὐσίας, εἰς την Ποιότητα και εἰς τὰς Σχέσεις.

Ὁ χαρακτήρ μιᾶς τελειοποιημένης γλώσσης. Ἡ ὠφέλειά της.

Ἐπαρίθμησις τῶν διαφόρων αἰτιῶν τῶν ἀπατῶν, εἰς ἅς ὑποπίπτομεν, και περί τῶν προς ἀποφυγὴν αὐτῶν μέσων.

Β' Ἔτος. Θέλει διδάσκεσθαι ἡ Ἠθική και ἡ Θεοδικία.

Ἡ Ἠθική βασίζεται εἰς την διάκρισιν τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν καθηκόντων. Αὕτη διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: την Προσωπικήν Ἠθικήν, την Κοινωνικήν, και την Θρησκευτικήν.

Περιγραφή τῶν ἠθικῶν φαινομένων, ἅτινα χρησιμεύουν ὡς βάσις εἰς την ἠθικήν συνείδησιν. Τι εἶναι ἡ ἔννοια τῶν χρεῶν. Πόθεν ἀποβαίνει ἡ ἠθική ὑποχρέωσις.

Αἱ αἰτίαι τῶν πράξεων μας δύνανται να καταντήσουν εἰς μίαν. Να γίνῃ σύγκρισις τούτων και ἐκ ταύτης τῆς συγκρίσεως να παράγῃται ἡ ἀναφορική αὐτῶν ὠφέλεια.

Τι ἐννοεῖται διὰ τῆς ἀρετῆς και κακίας. Περί ποιῶν και ἀμοιβῶν.

Περί τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου προς ἑαυτόν, ἢ τῆς Προσωπικῆς ἠθικῆς. Περί τῶν χρεῶν αὐτοῦ προς τους ὁμοίους του ἢ τῆς Κοινωνικῆς ἠθικῆς. Περί τῶν χρεῶν αὐτοῦ προς τον Θεόν, ἢ τῆς Θρησκευτικῆς ἠθικῆς.

Ἐκθεσις τῶν διαφόρων ἀποδείξεων τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως.

Ἀπαρίθμησις τῶν κυριωτέρων ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Ἡ ἰδέα τῆς θείας Προνοίας εἶναι ἀχώριστος τοῦ σχεδίου τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνασκευὴ τῶν ἀντιλογιῶν ἐξηγμένων ἐκ τοῦ κακοῦ φυσικοῦ, τῆς κακῆς ἠθικῆς ἐναντίον τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπόδειξις τῆς καθολικότητος τῆς ψυχῆς.

Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας. ἡ μέθοδος ἢ μάλλον ἀρμόζουσα εἰς την διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας.

Ἐρευνα τῶν ἀναπτύξεων τῆς Φιλοσοφίας εἰς την ἰδίαν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἡ ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας δυνατόν να διαιρεθῇ εἰς τέσσαρας ἐποχὰς διαφόρους. Ἡ πρώτη ἄρχεται ἀπὸ Θαλοῦ. Ἡ δευτέρα ἀπὸ Σωκράτους. Ἡ

τρίτη από τοῦ 9^{ου} αἰῶνος και διαρκεῖ μέχρι τοῦ 17^{ου}, και εἶναι αὕτη ἡ ἐποχὴ τῆς Σχολαστικῆς Φιλοσοφίας. Ἡ τετάρτη ἐποχὴ ἀρχεται ἀπὸ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος μετὰ τοῦ Bacon Βάκκωνος, τοῦ Descartio Καρτεσίου, και αὕτη εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς Ἐμπειρικῆς Φιλοσοφίας, ἣτις διαρκεῖ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Διάρκεια τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν Σχολῶν τῆς Ἑλλάδος προ τοῦ Σωκράτους.

Ὁ Σωκράτης και ἡ εἰς αὐτόν ἀποδιδόμενη μεταβολὴ τῆς Φιλοσοφίας.

Περί τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Μεσαιῶνος. Ἡ Φιλοσοφία ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῆς Θεολογίας. Περί τῶν Ἀρχῶν τῶν Σχολαστικῶν Φιλοσόφων.

Προσπάθεια κατὰ τον 16^ο και 17^ο αἰῶνα προς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν.

Να γίνηται ἔκθεσις τῆς Μεθόδου τοῦ Βάκωνος και ἀνάλυσις τοῦ *Novum Organum* Νέου Οργάνου.

Ἐκθεσις τῆς τοῦ Καρτεσίου μεθόδου. Και ἀνάλυσις τῆς ἐπὶ τῆς μεθόδου ὁμιλίας. Ἐπιρροή τοῦ Καρτεσίου ἐπὶ τοῦ αἰῶνος του και ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν αἰῶνων.

Ἐξέτασις τῶν κυριωτέρων Σχολῶν μετὰ τον Βάκωνα και Καρτέσιον.

Εἰς τον 17^ο αἰῶνα ὁ τοῦ Spinoza Σπινόζα Πανθεϊσμός κατ' ἰδέαν ἤτοι ἡ δόξα τῶν θεωρούντων ἐν τῷ Θεῷ τὰς ιδέας πάντων τῶν πραγμάτων. Περί τῶν ἐξ ἀφορμῆς αἰτίων τοῦ Malbranche Μαλεμβραγίου.

Ὁ Ἐμπειρισμός τοῦ Βάκωνος (Obes Ωββεσίου, τοῦ Loche Λωκκίου, και Berclay Βερκελείου εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τοῦ Gajsendi Γασσένδου εἰς τὴν Γαλλίαν) ἀνανέωσις τῆς τῶν ἀτίμων θεωρίας.

Ὁ Σκεπτικισμός Οὐέτιος Huet ἐπίσκοπος Avrancher Ἀβριγῶν διὰ τὰς Φιλοσοφικὰς ὕλας
Βάυλος Vail ἐκτείνει τον Σκεπτικισμόν καθ' ὅλην τὴν βεβαιότητα.

Ὁ Μυστικισμός Vasselman
Portalla
Poiret Ποῖρετος

ἡ προδιατεταγμένη ἀρμονία τοῦ Leibnitz Λεϊβνιτίου κατὰ τον 17^ο αἰῶνα (εἶδος Πανθεϊσμοῦ) Wolf Βολφ, μαθητῆς τοῦ Λεϊβνιτίου συνέταξε ἐντελῆ Ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων.

Ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ εἰς τον 18^ο αἰῶνα.

Ὁ ὕλισμός Κονδιλλάκιος Condillac
Βονέτος εἰς Γενεύαν Bonet
Ἑλβέτιος Helvetius

Ὁ Θεϊσμός Βολταῖρος Voltaire
Διδερῶτος Diderot
Δαλεμβέρτος D' Alembert

Bouncan

Ἡ Ἀγγλική Σχολή. Ὁ ἰατρός David Harley Δαυΐδ Ἀρλέυος διώκων ὑπό την ἔποψιν τοῦ ὕλισμοῦ τὰς φιλοσοφικὰς ἐρεῦνας τοῦ Obs (Bantham)

Ἡ Σχολή Ecossiasie παρουσιάσθη ὑπό Tradeus Renson, Pricttley, Prisi, Ferguson, Adam Smitti, Dugald Steward.

Ἡ Γερμανικὴ Σχολή ἢ Κριτικὴ Φιλοσοφία ὑπό Kant Καντίου, Ficht, Sheling, Φιχτέρου, Σχελίγγου.

Ἡ ἐπιστροφή εἰς την Χριστιανικὴν Φιλοσοφίαν ὑπό Joseph de Maistre και Bonald.

Ἡ Ἐκλεκτικὴ Σχολή ὑπό Boyer Coler, Cousin.

Ἡ' Μαθηματικά

Αὕτη ἡ διδασκαλία θέλει περιλαμβάνει τὰ Στοιχειώδη Μαθηματικά ἢ την Ἀριθμητικὴν, την Ἄλγεβραν, και την Γεωμετρίαν, διηρημένα εἰς τέσσαρα ἔτη.

Το Α' ἔτος ἢ Ἀριθμητικὴ. ἰδέαι ἐπὶ τῶν μεγεθῶν, ἐπὶ τῶν μέτρων τῆς χρήσεως - τῶν ἀφηρημένων ἀριθμῶν, και τῶν συγκεκριμένων - ἀρίθμησις τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν - ἀρίθμησις προφορικὴ και γραπτὴ.

Πρόσθεσις

Ἀφαίρεσις

Πολλαπλασιασμός και

Διαίρεσις ἀκεραίων ἀριθμῶν.

Ἡ δοκιμὴ τῶν τεσσάρων ἀπλῶν πράξεων.

Περὶ Κλασμάτων. Ὁ ὀρισμός αὐτῶν. Ἀρίθμησις αὐτῶν. Τροπὴ ἀκεραίου ἀριθμοῦ εἰς κλασματικόν δεδομένον παρανομαστοῦ. Ἐξαγωγή ἀκεραίου ἀριθμοῦ περιεχομένου εἰς κλασματικόν.

Αἱ μεταβολαί, ἃς ὑποφέρουν τα κλάσματα μεταβάλλοντα τους ὄρους των.

Περίπτωσης μη μεταβάλλουσα την ἀξίαν των.

Ἡ ἀγωγή πολλῶν κλασμάτων εἰς τον αὐτόν παρονομαστήν.

Ἡ ἀπλοποίησις τῶν κλασμάτων ἢ ἡ ἀγωγή αὐτῶν εἰς τους ἀπλουστέρους ὄρους των.

Ἡ εὗρεσις τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου δύο ἀριθμῶν.

Πρόσθεσις και ἀφαίρεσις κλασμάτων.

Δεκαδικὰ κλάσματα. ἀρίθμησις αὐτῶν. Αἱ ἀριθμητικαὶ πράξεις ἐφηρμοσμένοι εἰς κλάσματα. Δεκαδικὰ θεωρούμενα ὡς παράτασις τῆς ἀριθμήσεως και ὡς συνήθη κλάσματα.

Ἡ ἀγωγή συνήθων κλασμάτων εἰς κλάσματα δεκαδικὰ. Περὶ περιοδικῶν κλασμάτων.

Περὶ ἀριθμῶν συγκεκριμένων. Περὶ Σταθμῶν και Μέτρων. Περὶ μεταβολῆς Συμμιγοῦς ἀριθμοῦ εἰς κλάσμα τῆς ἀρχικῆς μονάδος ἢ τῆς ὑποδιαιεθείσης και τάνάπαλιν. Περὶ προσθέσεως και Ἀφαιρέσεως

Συμμιγῶν ἀριθμῶν κατὰ τους ἀκεραίους ἢ κλασματικούς ἔχοντας παρονομαστήν τὴν ἀρχικὴν τῶν μονάδα.

Ὀνοματολογία τῶν νέων Γαλλικῶν Μέτρων. Περί μεταβολῆς διαφόρων μέτρων εἰς μέτρον τοπικόν και τὰνάπαλιν

Το Β' ἔτος: Περί τοῦ ὀρισμοῦ και τῶν κυριωτέρων ιδιοτήτων τῶν λόγων και ἀναλογιῶν.

Περί τῆς μεθόδου τῶν τριῶν ἀπλῆς, εὐθείας και μετηλλαγμένης.

Περί τῆς συνθέτου μεθόδου τῶν τριῶν.

Περί μεθόδου τῆς Ἐταιρείας.

Περί τῆς μεθόδου τῶν τόκων ἀπλῶς.

Περί μεθόδου τῶν λογαριασμῶν.

Περί σχηματισμοῦ τετραγώνων και κύβων.

Περί ἐξαγωγῆς ριζῶν τετραγωνικῶν και κυβικῶν. περί βαθμῶν.

Το Γ' ἔτος ἢ Ἄλγεβρα

Ἐκφρασις τῶν ἀλγεβραϊκῶν σημείων

Πρόσθεσις

Ἀφαίρεσις

Πολλαπλασιασμός

Διαιρέσις δι' ἀλγεβραϊκῶν σημείων

Ἰσότης. Περί πρώτου βαθμοῦ. Προβλήματα. Τετραγωνικάί ρίζαι και κυβικάί. Ἐξαγωγή τῶν ριζῶν τούτων.

Ἰσότης. Περί δευτέρου βαθμοῦ. Προβλήματα.

Ἰσότης. Περί τρίτου βαθμοῦ. Προβλήματα.

Ἀναλογίαι. Προβλήματα

Βαθμοί. Προβλήματα.

Λογάριθμοι.

Το Δ' ἔτος Γεωμετρία.

Γενικάί γνώσεις περί διαστήματος-Σωμάτων, ἐπιφανείας, γραμμῶν και σημείων.

Περί τοῦ κυρίου ἀντικειμένου τῆς Γεωμετρίας.

Περί ἀξιωμάτων. Περί ὀρισμῶν τῶν γωνιῶν Ὀρθῶν, Ὀξειῶν και Ἀμβλειῶν.

Περί τῆς καταμετρήσεως τῶν γραμμῶν και τῶν γωνιῶν.

Περί τριγώνων. Περί ἰσότητος τριγώνων.

Περί ιδιότητος τῶν καθέτων και πλαγίων γραμμῶν. Περί τομῆς δύο εὐθειῶν γραμμῶν.

Ὁ διδάσκαλος ἄς ἀκολουθῆ καθ' ὅλα το Πρόγραμμα τοῦ Λεγένδρου εἰς τά ὀκτώ βιβλία τῆς Γεωμετρίας.

ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ⁴⁷

1859 Ιανουαρίου 20

Γενικός των Μαθητών Κατάλογος 1858 – 1859

Α/Α	ΌΝΟΜΑ ΚΑΙ ΕΠΩΝΥΜΟΝ	ΠΑΤΡΙΣ	ΗΛΙΚΙΑ	ΤΑΞΙΣ	ΚΗΔΕΜΩΝ
1	Κωνσταντίνος Δ. Σταυρινίδης	Λιμίν Βαθέος	17	Γ	Ο πατήρ
2	Ξενοφών Ι. Θεοδωρίδης	Λιμίν Βαθέος	14	Γ	Ο πατήρ
3	Δημοσθένης Ι. Θεοδωρίδης	Λιμίν Βαθέος	11	Β	Ο πατήρ
4	Αριστοτέλης Μιχαλόπουλος	Λιμίν Βαθέος	14	Β	Γ. Ανδρουλής
5	Αλκιβιάδης Κ. Κάγκος	Λιμίν Βαθέος	14	Α	Ο αδελφός Αλεξ. Κάγκος
6	Νικόλαος Μ. Νικολαΐδης	Λιμίν Βαθέος	13	Β	Ο πατήρ
7	Ζήσιμος Μ. Νικολαΐδης	Λιμίν Βαθέος	11	Α	Ο πατήρ
8	Ανδρέας Λέων	Βαθύ	13	Α	Παρασκευή Κανιζάκη
9	Χαράλαμπος Μακρής	Λιμίν Βαθέος	16	Α	Ο πατήρ
10	Ιωάννης Κ. Θεοχάρης	Βαθύ	14	Α	Νικόλαος Βουτσάς
11	Κωσταντίνος Σ. Μαννούσος	Λιμίν Βαθέος	11	Α	Ο πατήρ
12	Αριστείδης Α. Ιορδανίδης	Λιμίν Βαθέος	16	Γ	Ο πατήρ
13	Θεμιστοκλής Α. Ιορδανίδης	Λιμίν Βαθέος	14	Β	Ο πατήρ

⁴⁷ ΠΗΓΗ: ΓΑΚ ΣΑΜΟΥ, ΑΡΧΕΙΟ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΑ

14	Ιωάννης Γ. Παππαεμμανουήλ	Λιμίν Βαθέος	12	A	Ο πατήρ
15	Αργύρης Γ. Παππαεμμανουήλ	Λιμίν Βαθέος	10	A	Ο πατήρ
16	Επαμινώνδας Διαμαντόπουλος	Λιμίν Βαθέος	13	A	Ιωάννης Λευκιάδης
17	Ιωάννης Ι. Φωκάς	Λιμίν Βαθέος	10	A	Θεός Σταυρής Νικολαΐδης
18	Αντώνιος Κωσταντίνου	Σώκια Ασίας	13	A	Ο θεός Δημ. Αναστασίου
19	Γεώργιος Κ. Παρασκευάς	Κωσταν/πο λη	14	A	Ο πατήρ
20	Αριστοτέλης Κ. Παρασκευάς	Κωσταν/πο λη	12	A	Ο πατήρ
21	Τηλέμαχος Θωμάς	Λιμίν Βαθέος	11	A	Ο θεός Δημ. Ευστρατιάδης
22	Μιχαήλ Δ. Ψάθας	Λιμίν Βαθέος	13	B	Ο σύμβουλος
23	Γεώργιος Χριστοδούλου	Μιτυληνοί	16	Γ	Δημ. Σταυρινός
24	Ευαγγέλης Γιακουμής	Λιμίν Βαθέος	13	A	Ο πατήρ
25	Θεμιστοκλής Νικολαΐδης	Λιμίν Βαθέος	9	A	Ο θεός Κ. Βεϊνογλίδης
26	Κλεάνθης Α. Κατσόλας	Λιμίν Βαθέος	13	B	Ο θεός Κ. Αντωνιάδης
27	Αριστείδης Α. Πανάς	Λιμίν Βαθέος	13	B	Γ. Ανδρουλής
28	Ευριπίδης Α. Πανάς	Λιμίν Βαθέος	9	A	Γ. Ανδρουλής
29	Ηλίας Αναγνώστου	Μιτυληνοί	15	Γ	Δ.

					Τσακίλογλίδης
30	Χαρίδημος Α. Κνήτης	Παγώνδας	14	B	Ο πατής Α. Κνήτης
31	Νικόλαος Καραστάθης	Βαθύ	10	A	Ιω. Θεοδωρίδης
32	Μανουήλ Πανταζίδης	Λιμίν Βαθέος	13	A	Σαυρ. Ιωσηφίδης
33	Αριστείδης Επιτρόπου	Λιμίν Βαθέος	14	B	Δημ. Επιτρόπου
34	Δημήτριος Ιωσηφίδης	Λιμίν Βαθέος	15	A	Ο θείος Σταύρος Ιωσηφίδης
35	Μανουήλ Παυλής	Βαθύ	14	A	Η μήτηρ
36	Κωσταντίνος Ι. Μπουρμπούλιας	Λιμίν Βαθέος	14	A	Ο πατήρ
37	Κωσταντίνος Αποστολάτος	Λιμίν Βαθέος	17	B	Ο πατήρ
38	Μανουήλ Ι. Μαρίνου	Λιμίν Βαθέος	11	Γ	Ο αδελφός Δημήτριος
39	Γεώργιος Β. Μοσχούτης	Λιμίν Βαθέος	13	A	Ο πατήρ
40	Γρηγόριος Ι. Πρωτοπαππάς	Λιμίν Βαθέος	13	B	Ο πατήρ
41	Σπυρίδων Ι. Φωκάς	Λιμίν Βαθέος	12	B	Σταύρος Νικολαΐδης
42	Αλέξανδρος Μ. Φλετορίδης	Βαθύ	18	Γ	Ο πατήρ
43	Αντώνιος Ν. Γιοκαρίνης	Λιμίν Βαθέος	14	A	Ο πατήρ
44	Λεωνίδας Μιχελής	Λιμίν Βαθέος	12	A	Η μήτηρ
45	Μιχαήλ Μ. Βρογάνας	Βαθύ	12	A	Ο πατήρ
46	Γεώργιος Ελευθερίου	Λιμίν	11	A	Ο πατήρ

		Βαθέος			
47	Ιωάννης Α. Μαυρομμάτης	Λιμήν Βαθέος	12	A	Ο πατήρ
48	Γεώργιος Τρεμούλης	Βαθύ	14	A	Ο πατήρ
49	Ιπποκράτης Ευθυμίου	Βαθύ	15	B	Ο πατήρ
50	Νικόλαος Μ. Βρογάνας	Βαθύ	13	B	Ο πατήρ
51	Δημήτριος Ν. Πατμίου	Λιμήν Βαθέος	13	A	Ο πατήρ
52	Νικόλαος Ανδρονίκου	Λιμήν Βαθέος	15	Γ	Ο πατήρ
53	Θεμιστοκλής Ανδρονίκου	Λιμήν Βαθέος	12	A	Ο πατήρ
54	Μιχαήλ Αθανασίου	Λ. Βαθέος	12	A	Ο Πατήρ
55	Γεώργιος Αναργύρου	Λ. Βαθέος	12	A	Ο πατήρ
56	Νικ. Ι. Χατζησταυρινού	Λ. Βαθέος	14	A	Ο πατήρ
57	Λουκάς Ι. Χατζησταυρινού	Λ. Βαθέος	13	A	Ο πατήρ
58	Κωσταντίνος Νικολάου	Βαθύ	15	A	Ο πατήρ
59	Ιωάννης Κ. Δράμεσης	Βαθύ	13	B	Ο πατήρ
60	Στυλιανός Κεφαλιδάκης	Βαθύ	12	A	Ο πατήρ
61	Πέτρος Θεοδώρου	Βαθέος Λιμήν	12	A	Ο πατήρ
62	Συνάδης Βαλσάμος	Βαθέος Λιμήν	15	A	Ο αδελφός
63	Νικόλαος Ράμφος	Χίος	13	B	Ο πατήρ
64	Αντώνιος Σ. Ιγγλέσης	Λιμ. Βαθέος	12	A	Ο πατήρ
65	Δημήτριος Φωτιάδης	Λιμ. Βαθέος	17	B	Ο αδελφός Στεφ. Φωτιάδης
66	Κωσταντίνος Καραχριστοδούλου	Λιμ. Βαθέος	19	B	Ο πατήρ
67	Παντελής Λυσάνης	Λιμ. Βαθέος	19	A	Ο πατήρ

68	Δημήτριος Μαυρογιάννης	Βαθύ	12	A	Ο θείος Κύριλλος Ιερομόναχος
69	Μανουήλ Χρυσάς	Βαθύ	10	A	Ο πατήρ
70	Ιωάννης Χρισ. Σωτηράκης	Βαθύ	11	A	Ο πατήρ
71	Ιωάννης Γεωργιάδης	Βουρλιώται	19	Γ	
72	Μανουήλ Μάρκου	Βαθύ	14	Γ	Η μήτηρ
73	Ιωάννης Γ. Σειρλής	Λιμ. Βαθέος	13	A	Ο πατήρ
74	Δημήτριος Ιω. Σπύρου	Παγώνδας	16	B	
75	Ιωάννης Γ. Σίδερης	Χώρα	16	B	Θεμ. Α. Στεφανίδης
76	Κωσταντίνος Γρηγοριάδης	Σπαθαραίοι	20	A	Ο πατήρ
77	Γεώργιος Γρηγοριάδης	Σπαθαραίοι	18		Ο πατήρ
78	Αχχιλέας Ι. Στεφανίδης	Μιτυληνοί	14	B	Θέμος Δ. Στεφανίδης
79	Αριστείδης Θ. Ρούσσο	Βαθύ	13	B	Ο πατήρ
80	Χρυσόστομος Α. Χατζηγεωργίου	Σκουραίικα	12		Ο πατήρ
81	Σοφοκλής Ι. Πετρόπουλος	Παγώνδας	13		Αναγ.Χατζηγ εωργίου
82	Δημήτριος Γ. Βρογάνας	Βαθύ	14	A	Ο πατήρ
83	Επαμεινώνδας Ν. Ζαρπάνης	Παγώνδας	18	B	Μ. Καυάλης